

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Oddělení praxe

Bakalářská práce

MOŽNOSTI TRÉNINKOVÉHO BYDLENÍ PRO KLIENTKY AZYLOVÉHO DOMU

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Ehrlichová

Autor práce: Tereza Hlaváčková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: 3.

2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby stejnou elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

31. 3. 2021

.....
Tereza Hlaváčková

Poděkování

Přeji si poděkovat především vedoucí bakalářské práce Mgr. Magdaleně Ehrlichové. Dále děkuji azylovému domu pro matky Kolpingovu domu, jehož zaměstnanci mi poskytly cenné rady a informace, které doplnily mou bakalářskou práci. V neposlední řadě děkuji paní Barboře Kiliánové, DiS. a svým rodičům Ivaně Hlaváčkové a Ing. Miroslavu Hlaváčkovi za pomoc s jazykovou korekturou textu.

Obsah

Úvod.....	6
1 Azylový dům pro matky s dětmi	8
1.1 Bezdomovectví	8
1.2 Cílová skupina azylového domu pro matky s dětmi.....	9
1.2.1 Matky ohrožené sociálním vyloučením	10
1.2.2 Osamocené matky	10
1.2.3 Matky závislé na návykových látkách	11
1.2.4 Matky ohrožené domácím násilím	12
1.3 Sociální práce v azylovém domě	13
1.3.1 Role sociálního pracovníka v azylovém domě.....	14
1.3.2 Nástroje sociální práce v azylovém domě.....	15
1.3.3 Průběh spolupráce	16
1.3.4 Ukončení spolupráce	17
2 Tréninkové bydlení	19
2.1 Tréninkové bydlení a jeho charakteristika.....	19
2.1.1 Typy tréninkového bydlení podle typu provozovatele.....	20
2.2 Cílová skupina	21
2.3 Sociální práce v tréninkovém bydlení	22
2.3.1 Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi	22
2.3.2 Individuální plánování.....	23
2.3.3 Oblasti pomoci v tréninkovém bytě	25
2.3.3.1 Pomoc při hledání zaměstnání.....	25
2.3.3.2 Pomoc při hledání následného bydlení.....	26
2.3.3.3 Pomoc při řešení dluhové problematiky.....	27
2.3.3.4 Pomoc při orientaci v dávkovém systému.....	28

2.3.3.5. Pomoc s výchovou a vzděláváním dětí	29
2.3.3 Ukončení spolupráce	30
3 Sociální práce v tréninkovém bytě Kolpingova domu	31
3.1 Kolpingův dům	31
3.2 Kazuistiky	33
3.2.1 Kazuistika 1	33
3.2.2 Kazuistika 2	37
3.2.3 Kazuistika 3	41
3.3 Shrnutí	45
Závěr	50
Seznam použitých zdrojů	52
Seznam zkratk	55
Abstrakt	56
Abstract	57

Úvod

Téma Možnosti tréninkového bydlení pro klientky azylového domu jsem si zvolila především z důvodu svého osobního zájmu o tuto problematiku. Pracuji jako sociální pracovnice azylového domu pro matky s dětmi, který svým klientkám nabízí možnost využít ubytování v rámci tréninkového bydlení. Osobně si myslím, že služba je pro klientky přínosná a nabízí jakýsi mezistupeň bydlení v případě, že klientka není ještě zcela připravena bydlet samostatně.

Cílem mé práce je představit možnosti tréninkového bydlení pro klientky azylového domu jako podporu na cestě k jejich osamostatnění. V závěru práce zhodnotím celý proces na příkladu kazuistik klientek. Tato práce je rozčleněna celkem do tří kapitol.

V první kapitole se věnuji popisu azylového domu jakožto sociální službě. Vytyčím základní právní rámec a přiblížím základní dělení azylových domů. V další části kapitoly se zaměřím na azylové domy pro matky s dětmi a zaměřím se na jejich cílovou skupinu. Jelikož klientky azylového domu pro matky s dětmi spolupracují v průběhu pobytu s personálem azylového domu, popíši především pro ně nejdůležitější pracovníky, sociálního pracovníka a pracovníka v sociálních službách. Role těchto pracovníků je důležitá při výběru klientů vhodných do tréninkových bytů a dobré nastavení spolupráce, včetně využitých intervencí, může být klíčové.

Ve druhé kapitole představím princip prostupného bydlení v ČR a zaměřím se na tréninkové bydlení. Poté popíši, kdo sociální práci s klientkami tréninkového bytu vykonává. V další části kapitoly se budu věnovat nejpalčivějším okruhům, které sociální pracovník s klienty tréninkového bytu řeší a měl by o nich mít minimálně základní povědomí.

V poslední, třetí kapitole se zaměřím na konkrétní azylový dům, který má možnost nabídnout svým klientkám tréninkový byt a spolupracovat s nimi i po ukončení smlouvy o poskytování sociální služby v azylovém domě. Zaměstnanci azylového domu z malého počtu klientek vybírají ty, které se jeví jako nejvíce potřebné pro pokračující spolupráci.

V závěru své práce se zaměřím na příklad konkrétních klientek, na kterých budu prezentovat proces sociální práce v tréninkovém bytě, který vedl k jejich osamostatnění. Údaje zjištěné z praxe také porovnávám s nastudovanou teorií, kterou představuji ze začátku své bakalářské práce. V závěrečném shrnutí diskutuji o tom, co se mohlo v případně řešení nepříznivé sociální situace klientek udělat jinak a zaměřím se na to, jak celý proces fungoval.

Ve své práci se opírám o různé zdroje. Mezi ty stěžejní patří například publikace Sociální práce v praxi od Oldřicha Matouška, Teorie a metody sociální práce od Marie

Vrtiškové a Individuální plánování a role klíčového pracovníka v sociálních službách od Lucie Bickové. Má bakalářská práce je čerpána i z dalších odborných publikací. Pro účely psaní druhé kapitoly jsem volila také metodické pokyny a materiály Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

Poslední kapitolu jsem tvořila ve spolupráci s azylovým domem pro matky s dětmi, Kolpingovým domem, jehož popis jsem psala na základě výročních zpráv a standardů kvality. Jednotlivé kazuistiky jsem sepisovala se zaměstnanci azylového domu.

1 Azylový dům pro matky s dětmi

V následující kapitole se budeme zabývat azylovým domem jako sociální službou, zařadíme si jí do širšího kontextu, uvedeme si základní dělení azylových domů a následně se zaměříme na azylové domy pro matky s dětmi a popíšeme si jejich cílovou skupinu.

Azylový dům se řídí zákonem 108/2006 Sb., tedy zákonem o sociálních službách. Předmětem zájmu zákona je především pomoc a podpora osob, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci.

Azylové domy se řadí do služeb pobytových preventivního charakteru. Poskytují pomoc formou ubytování po dobu několika měsíců, zpravidla taková služba nepřesahuje dobu jednoho roku. Cílovou skupinou jsou osoby bez domova a osoby v nepříznivé sociální situaci, které jsou přímo ohroženy ztrátou bydlení a nemají stabilní sociální zázemí.

Azylové domy se dělí na:

- a) Azylové domy pro muže
- b) Azylové domy pro ženy
- c) Azylové domy pro mladé do 26 let
- d) Azylové domy pro rodiny (ženy) s dětmi

Z výše zmíněného dělení je patrné, že se cílová skupina azylových domů dělí na základě věku a pohlaví klientů. V mé práci se dále budu věnovat azylovému domu pro matky s dětmi.

1.1 Bezdomovectví

Před samotným popisem azylového domu bychom si měli především vysvětlit klíčové pojmy, které se s tímto termínem pojí. Jedná se především o pojem bezdomovectví a všechny aspekty s ním spojené.

Bezdomovec je osoba, která ať už z důvodů objektivních (nezaměstnanost, nedostupné bydlení), nebo subjektivních (závislost, psychiatrická porucha), nemůže dlouhodobě využívat bytovou jednotku a je jinými slovy bez přístřeší. Bezdomovectví dělíme na zjevné, skryté a potenciální.¹

- a) Zjevné bezdomovectví, je na první pohled viditelné. Osoba bez domova je ohrožena spoustou dalších sociálně patologických jevů a je sociálně vyloučena, jelikož nemůže participovat na běžném chodu společnosti. Z tohoto důvodu se osoby bez domova vyskytují obvykle ve větších městech, kde je pro ně snazší obstarat

¹ Srov. TOMEŠ I. *Obory sociální politiky*, s. 251.

si potravu, oblečení či finanční prostředky. Velká města mají také lépe strukturovanou síť sociálních služeb, které s výše zmíněnou cílovou skupinou spolupracují, ať už v rámci základní materiální pomoci nebo sociálního poradenství.

- b) Skryté bezdomovectví je stav, kdy osoby sice jako bezdomovci žijí, ale není to na nich na první pohled znát. Přespávají u známých, u kamarádů a sociální služby nevyužívají.
- c) Využití pobytových sociálních služeb nás přivádí k bezdomovectví potenciálnímu, kdy osoby sice nepřespávají venku, ale trpí absencí vlastního bydlení. K této cílové skupině v neposlední řadě náleží i osoby, které žijí na hranici chudoby, a ztráta bydlení jim hrozí. Může se jednat o matky samoživitelky, osoby se zdravotním postižením, seniory aj.²

Dopady bezdomovectví mohou být pro jedince fatální. Taková osoba většinou trpí absencí dokladů, nejsou zaměstnaní a prohlubují se jejich dluhy. Děti matek samoživitelek nebydlí ve stabilním domácím prostředí s vyhovujícími prostorovými a hygienickými podmínkami a často místa pobytu střídají. Se změnou bydliště střídají i školy, což nepřispívá k dobrému prospěchu.³

1.2 Cílová skupina azylového domu pro matky s dětmi

Azylový dům pro matky s dětmi poskytuje matkám a jejich dětem útočiště v případě, že se ocitly v nepříznivé sociální situaci, kterou nemohou řešit vlastními silami, a v daném stavu nejsou schopny zajistit si vlastní ubytování. Matky mají v rámci ubytování k dispozici vlastní prostor k obývání a k přípravě vlastních pokrmů. Služba azylový dům pro matky s dětmi poskytuje svým klientkám základní sociální služby jako ubytování, materiální pomoc a pomoc při prosazování práv, oprávněných zájmů. Mezi další fakultativní služby patří také pomoc při hledání následného bydlení, vzdělávací a výchovné aktivity, sociálně aktivizační aktivity apod.⁴

Ubytování je určeno klientkám, které chtějí pracovat na zlepšení své sociální situace, vytváří spolu se sociálním pracovníkem cíle, kterých by chtěly dosáhnout a které povedou k jejich sociální integraci do společnosti. Klientky azylového domu pro matky s dětmi mohou pocházet z nevyhovujícího prostředí a změna způsobu života pro ně může být těžká. Úkolem

² Srov. MATOUŠEK O. *Slovník sociální práce*, s. 31-32.

³ Srov. KAJANOVÁ A. *Sociální patologie, vybrané kapitoly*, s. 70.

⁴ Srov. MATOUŠEK O. *Slovník sociální práce*, s. 30.

sociálního pracovníka tedy je pracovat na její motivaci k plnění individuálního plánu, který si spolu sestaví.

Cílovou skupinou azylového domu pro matky s dětmi se budeme zabývat především proto, jelikož znalost cílové skupiny je velmi důležitá při výběru klienta vhodného do sociální služby azylový dům. Znalost problematiky je také důležitá pro sociálního pracovníka při výběru vhodné intervence.

1.2.1 Matky ohrožené sociálním vyloučením

O matkách ohrožených sociálním vyloučením budeme v následujícím textu hovořit z důvodu, že se jedná o široký pojem, který zahrnuje celou škálu problémových oblastí, na základě kterých je klientka zařazena do cílové skupiny.

V širším slova smyslu si pod pojmem sociální vyloučení můžeme představit osoby, které nemohou dosáhnout na životní standard, který je uznaný jako přijatelný. Osoby sociálně vyloučené nemají dostatečné finanční příjmy a jsou na pokraji chudoby. Nemají také přístup k základním zdrojům jako je zaměstnání, vzdělání a zdravotní péče.⁵

Sociálním vyloučením jsou ohroženy například matky samoživitelky, velmi mladé matky a matky patřící do etnické menšiny. Stav sociálního vyloučení je nepříznivý především v oblasti péče o dítě, které zde trpí materiální deprivací. Zvláště jsou pak ohroženy děti, které vyrůstají v sociálně vyloučené lokalitě. Děti narozené v sociálně vyloučené rodině mají vyšší riziko komplikací již v období prenatální fáze. Takto narozené děti častěji podléhají různým zdravotním komplikacím, ať už to je kvůli zanedbání zdravotní péče, rizikovému chování nebo závislosti na návykových látkách rodičů. Takové děti trpí později častěji nemocemi, mají zpomalený vývoj řeči a nedosahují dobrých výsledků ve škole.⁶

Prostředí azylového domu pro matky s dětmi může matce poskytnout podporu při zajištění základních potřeb. Zde mohou být posilovány rodičovské kompetence v oblasti výchovy, vzdělání a hygieny.

1.2.2 Osamocené matky

V tradičním pojetí rodiny většina z nás všeobecně zná model matka – otec – dítě/děti. Dnes však víme, že rodina může mít mnoho různých podob. Z různých důvodů může dítě vyrůst pouze s jedním rodičem. V našem textu se budeme tomuto tématu věnovat hlavně z důvodu,

⁵Srov. KREBS V. a kol. *Sociální politika*, s. 135–136.

⁶ Srov. MATOUŠEK O.; PAZLAROVÁ H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*, s. 81-82.

že matky samoživitelky jsou klientkami azylového domu pro matky s dětmi, ať už je důvod jejich samostatné výchovy jakýkoliv.

Osamocené matky jsou z důvodu chybějícího dospělého článku častěji ohroženy rizikem nezaměstnanosti a ztrátou bydlení. Kromě vyžití pouze z jednoho příjmu je to také špatná vymahatelnost výživného, jehož absence postihuje životní úroveň rodiny. Soud ve stíhání neplatičů se může táhnout roky, někteří pak ale nejsou postihnutelní ani exekučně, jelikož nevykazují žádný legální příjem. Lze také podotknout, že ženy mají v průměru platy nižší, než muži. Žena samoživitelka bývá také znevýhodněna na trhu práce, jelikož zaměstnavatel počítá s tím, že bude častěji nepřítomná na pracovišti, když dítě onemocní. V případě ztráty zaměstnání se může matka s dítětem ocitnout v situaci hmotné nouze.

Při řešení bytové tísně se tak často musí obrátit na své rodiče a sourozence, ale ani toto řešení nebývá optimální z důvodu vymezení teritoria. V některých případech toto rodinné zázemí zcela chybí. Žádoucí ze strany státu je v takovém případě pomoc při hledání následného bydlení, nebo pomoc při udržení toho stávajícího, což lze realizovat skrze dávky státní sociální podpory a dávky pomoci v hmotné nouzi.

Situaci matek samoživitelek lze také řešit pomocí azylového domu pro matky s dětmi, který by měl sloužit jako odrazový můstek pro získání stabilního bydlení.⁷

1.2.3 Matky závislé na návykových látkách

Téma rodin se závislým členem je v rámci této kapitoly na místě. Matka, závislá ať už na alkoholu, nebo nealkoholových substancích, ovlivňuje osud svých dětí většinou už v období těhotenství. Tělo nenarozeného dítěte vstřebává stejné látky jako jeho matka, jenže jeho tělo ještě není dostatečně vyvinuté na to, aby tak dobře škodlivé látky odbourávalo. Nehledě na to, že závislost je problém mnoha rovin a závislé matky většinou pochází i ze špatného sociálního prostředí, nemají dostatek hygieny, zdravých potravin, po porodu se nemají kam vrátit a nemají vyřešený svůj postoj k budoucímu užívání drog. Finance, které mají matky k dispozici, utratí za drogu a nemají dostatek prostředků na zajištění blaha pro své dítě a zajištění vhodných podmínek k bydlení. Z toho důvodu je pro ně velkým rizikem, že skončí na ulici.⁸

Drogově závislé klienty jde podle míry a pravidelnosti užívání dělit na:

- a) Experimentální uživatelé: droga není užívána často a její užití nemusí mít do budoucna žádné následky.

⁷ Srov. MATOUŠEK O. a kol. *Sociální práce v praxi*, s. 43-48.

⁸ Srov. PRESLOVÁ I. A kol. *Manuál práce s dětmi drogově závislých klientů*, s. 5.

- b) Příležitostní uživatelé: droga je užívána většinou ve volném čase v nějakém pravidelném intervalu, ale ne častěji než jednou týdně. Po nějaké době ovlivňuje každodenní život.
- c) Pravidelní uživatelé: drogu konzumují více než jednou týdně. Tento způsob je považován za škodlivý.
- d) Problémoví uživatelé: droga naplno zasahuje do soukromého a pracovního života. Mnohdy na sebe nenechávají čekat ani zdravotní komplikace, spojené s rizikovým způsobem užívání.
- e) Závislí uživatelé: droga naprosto ovládá jejich život ve všech aspektech. Užívání se promítá do fyzických i psychických aspektů člověka a závislá osoba po droze celým tělem dychtí.⁹

V prvních dvou případech uživatelé nemusí mít potřebu vyhledat odborníky. I v případě těhotných žen jsou členky prvních dvou skupin schopné si svou závislost uvědomit a během těhotenství a kojení přestat. Problémové a závislé uživatelky si rizikovost také mohou uvědomovat, ale dělá jim problém změnit svůj postoj k drogám, což bývá impulsem pro vyhledání pomoci azylového domu pro matky s dětmi.

Matka, která trpěla, nebo stále trpí závislostí, může být přijata do azylového domu pro matky s dětmi za určitých předem dohodnutých podmínek. Práce s takovou klientkou vyžaduje spolupráci multidisciplinárního týmu. Do řešení její situace musí být zapojen lékař, psycholog, sociální pracovník, pediatr a případně další odborníci zdravotnického zaměření. Při práci s takovou klientkou je třeba vyhnout se stigmatu, neobviňovat matku za její závislost a pokud možno pracovat nejen s dítětem, ale i s ní. S rodičkou je pak nutné pracovat terapeuticky a především předejít riziku relapsu.¹⁰

1.2.4 Matky ohrožené domácím násilím

V této kapitole se tématem domácí násilí budeme zabývat, jelikož i to odsouvá oběť na kraj společnosti a jediným řešením úniku pak bývá žádost o ubytování v azylovém domě.

Domácí násilí je systematické působení na ženu tak, aby byla narušena její psychická integrita a pohoda. Situace, ve kterých se násilník projevuje, jsou chronické, opakují se a v mnoha případech se i stupňují. Vše se děje neveřejně za dveřmi bytu a okolí rodiny nemusí mít dlouhou dobu ponětí o tom, co se v rodině odehrává. Formy domácího násilí

⁹ Srov. MATOUŠEK O. a kol. *Sociální práce v praxi*, s. 212.

¹⁰ Srov. PRESLOVÁ I. A kol. *Manuál práce s dětmi drogově závislých klientů*, s. 6-8.

popisuje více autorů. Shodují se však na tom, že forma může být buď fyzická (bití, škrcení, strkání, ohrožování předmětem, odpírání spánku a jídla), psychická (ponižování, zastrašování, vyhrožování), sexuální (nucení k pohlavnímu styku, útok na genitálie, nucení k nežádoucím sexuálním praktikám, sex bez ochrany proti vůli oběti) a ekonomická (omezování přístupu k financím, poskytování pouze malého kapesného, nucení k odchodu z práce).¹¹

Pro ženy, které se stanou oběťmi domácího násilí, je těžké přijmout fakt, že násilnou osobou je jejich partner, potažmo manžel, se kterým vychovávají děti. Po agresivních incidentech násilníka omlouvají, věří, že se situace nikdy nebude opakovat a v nejhorším případě dávají vinu samy sobě. Cyklus se bohužel opakuje a intenzita agrese se stupňuje až do doby, kdy je žena z důvodu strachu o svůj život nucena zavolat hlídku Policie ČR, která má právo násilnou osobu na deset dní vykázat. V mnoha případech jsou partneři majiteli, či pronajímateli bytů a žena poté řeší, kam se přestěhovat.¹²

Otázkou je, kam se má taková oběť uchýlit v případě, kdy musí společné obydlí opustit. Jedná se hlavně o případy, kdy širší rodina, ani přátelé, pomoci nemohou. Pro takové účely existují například Intervenční centra, nebo mohou nalézt pomoc v azylových domech. Takové zařízení je místo, kde se může oběť zotavit z následků domácího násilí a nalézt tam na nějakou dobu bezpečné útočiště. Místní personál tvořený z odborníků pomáhá oběti vyřídit důležité dokumenty, soudní záležitosti a poskytuje jí potřebnou psychologickou oporu. Může také oběť doprovázet celým procesem vyšetřování.

Oběti domácího násilí se tak mohou snadno ocitnout na pokraji sociálního vyloučení. Při řešení celé situace bývají stigmatizováni, celé trauma si musí prožívat znovu a v neposlední řadě končí rodina rozvodem. Samoživitelka má pak při výchově dítěte omezené možnosti. Potýká se s finanční nejistotou a musí zastoupit obě rodičovské role.¹³

1.3 Sociální práce v azylovém domě

V případě azylového domu pro matky s dětmi je našim klientem matka, která má v péči jedno a více dětí, nebo je těhotná a ocitla se v nelehké životní situaci. Cílem služby je vést klientku k soběstačnosti a minimalizovat její závislost na sociálních dávkách. Mezi další poslání patří příprava rodiny na start do života bez sociálních služeb, posílení funkcí rodiny a zvýšení rodičovské kompetence.

¹¹ Srov. BEDNÁŘOVÁ Z. a kol. *Domácí násilí. Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám*, s. 7-8.

¹² Srov. ŠEVČÍK D.; ŠPATENKOVÁ N. a kol. *Domácí násilí*, s. 32-54.

¹³ Srov. CONWAYOVÁ H. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potenciální oběti*, s. 90-91.

Tento druh sociální práce vyžaduje angažovanost sociálního pracovníka, jeho znalost problematiky a orientaci v systému sociální politiky a její aplikovatelnost v životě klientek.¹⁴

1.3.1 Role sociálního pracovníka v azylovém domě

V následující kapitole si popíšeme, kdo s cílovou skupinou azylového domu pro matky s dětmi spolupracuje. Zpravidla je to sociální pracovník a pracovník v sociálních službách, kteří mají splněné vzdělání podle Zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tyto dvě osoby, které s klientkami úzce spolupracují, se nazývají klíčovými pracovníky.

Podle § 109 „*Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.*“¹⁵

Podle § 116, který definuje pracovníky v sociálních službách je definováno, že takový pracovník může vykonávat přímou obslužnou péči klientů v ambulantních zařízeních, může vykonávat základní výchovnou a nepedagogickou činnost, pečovatelskou činnost a základní poradenství může poskytovat pouze pod dohledem sociálního pracovníka.¹⁶

Povinnosti klíčového sociálního pracovníka v azylovém domě jsou nezastupitelné. Je to osoba, která uzavírá s klientkou azylového domu Smlouvu o poskytování sociální služby, seznamuje ji s programem, přiměřeně jejím schopnostem jí vysvětluje její základní práva a povinnosti a dohlíží nad celým průběhem spolupráce. Spolu s klientkou stanovuje kroky individuálního plánu a kontroluje jeho plnění. Důležitým krokem pro klíčového pracovníka je správně nastavená důvěra mezi ním a klientkou, kterou provází v průběhu celého pobytu v azylovém domě a pomáhá jí s vyřízením úředních záležitostí, s hospodařením a podporuje jí při soudních jednáních. Jeho úlohu pak doplňuje pracovník v sociálních službách, který s klientkou obstarává praktické záležitosti, jako je péče o děti, vaření, volný čas a péče o domácnost.¹⁷

¹⁴ Srov. VRTIŠKOVÁ M. *Teorie a metody sociální práce I.*, s. 39-41.

¹⁵ Srov. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 14.3.2006.

¹⁶ Srov. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 14.3.2006.

¹⁷ Srov. BICKOVÁ L. a kol. *Individuální plánování a role klíčového sociálního pracovníka v sociálních službách*, s. 107.

V rámci výkonu sociální práce je mnohdy nutné, aby sociální pracovník kontaktoval širokou rodinu klientky, zorientoval se v jejím sociálním zázemím a spolupracoval s dalšími odborníky, potažmo kolegy. Kolegové mohou být zaměstnání přímo v zařízení, nebo je klíčový pracovník v rámci terénní sociální práce sám lokalizuje.¹⁸

1.3.2 Nástroje sociální práce v azylovém domě

Nástrojem práce sociálního pracovníka azylového domu pro matky s dětmi je především osobní komunikace, skrze kterou sociální pracovník vede rozhovor s klientkou. Rozhovorem je vedeno i poradenství, což je důležitým prvkem ve spolupráci s klientelou.

Komunikace

V rámci kontaktu s klientkami azylového domu využívá sociální pracovník nejčastěji komunikaci.

Pro sociálního pracovníka azylového domu pro matky s dětmi je komunikace klíčem k navázání důvěrného vztahu s klientkou. Jak již bylo zmíněno, jedná se o skupinu osob, které mohou pocházet z různých sociálních poměrů, mohou být příslušnicemi etnické menšiny a mohou mít za sebou různá traumata a křivdy. Sociální pracovník tedy musí zvládat určité komunikační dovednosti, aby se se svými klientkami domluvil. Klientky azylového domu se také v minulosti mohly setkat s diskriminací a nepochopením ze strany odborné veřejnosti a sociální pracovník tak může bojovat i s nedůvěrou k pracovníkům sociální služby.¹⁹

V rámci komunikace využívá sociální pracovník metodu rozhovoru v kombinaci s aktivním nasloucháním.

Rozhovor patří mezi první techniku, kterou sociální pracovník využije v rámci prvního kontaktu s klientkou. Při prvním kontaktu slouží především pro získání anamnestických údajů a diagnostiku klientovy sociální situace. I během následující spolupráce využívá rozhovor v rámci pravidelných konzultací. Podle vnitřního uspořádání dělíme rozhovor na standardizovaný, který má jasné a stručné složení otázek a nestandardizovaný, tedy volný. Při volbě rozhovoru s klientkou si musí sociální pracovník ujasnit pro a proti. Rozhovor volný je pro klientky příjemnější, jelikož navozuje lepší atmosféru, je zde ovšem riziko odbíhání

¹⁸ Srov. BICKOVÁ L. a kol. *Individuální plánování a role klíčového sociálního pracovníka v sociálních službách*, s. 122.

¹⁹ Srov. VRTIŠKOVÁ M. *Teorie a metody sociální práce I.*, s. 121-125.

od hlavního tématu. Sociální pracovník musí zvládnout včas klientku usměrnit a vrátit se k prioritám.²⁰

Součástí rozhovoru je také aktivní naslouchání. Mnozí z neodborné veřejnosti by možná řekli, že aktivní naslouchání je pouze pasivní vnímání toho, co klient říká. V pomáhající profesi se však jedná o mnohem více. Klient potřebuje nejen vědět, že ho slyšíme, ale že ho plně vnímáme. Pravidla správného aktivního naslouchání souvisí právě s neverbálními signály, kterými sociální pracovník dává najevo své klientce, že ji poslouchá, že je přítomen a že jí neodsuzuje. Docílí toho například udržováním očního kontaktu a pokládáním doplňujících dotazů. Měl by se také vyvarovat tomu, že bude například koukat na stěnu za klientku, nebo do telefonu.²¹

Poradenství

Klientky azylového domu pro matky s dětmi potřebují poradit v mnoha ohledech. Neorientují se v dávkovém systému, potřebují poradit s dluhy, vysvětlit soudní korespondenci a jiné úřední dokumenty. Mimo jiné také potřebují podporu v oblasti výchovy a vzdělávání dětí.

Může se jednat o celou škálu agend, ať už se záležitost týká péče o děti, manželskou poradnu, dluhové poradenství, apod. Azylové domy pro matky s dětmi mohou spolupracovat s různými odborníky, jako jsou psychologové, právníci, lékaři, ať už interně, nebo externě. V některých případech nejsou sociální pracovníci kompetentní řešit každý klientčin problém, například v případě závislosti, lékařských a právních obtížích, proto využívají pomoci jiných odborníků.

Při poskytnutí sociálního poradenství je důležité, aby měl sociální pracovník základní povědomí o fungování sociální politiky a sociálních služeb v jeho okolí. Klient může přicházet s různými problémy a pro sociálního pracovníka je stěžejní, aby měl klienta kam odkázat. Pro lepší orientaci si sociální pracovník může vytvořit seznam pracovišť, která mu pomůžou v orientaci.²²

1.3.3 Průběh spolupráce

Klientka je přijata do služby na základě vlastní žádosti, kterou sestavuje se sociálním pracovníkem na osobní schůzce. V rámci prvního setkání je klientka obeznámena s chodem

²⁰ Srov. VRTIŠKOVÁ M. *Teorie a metody sociální práce I.*, s. 129-133.

²¹ Srov. MATOUŠEK O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 76-77.

²² Srov. tamtéž, s. 83-85.

zařízení a s výší úhrady za sociální službu. Klientka sociální pracovníci sděluje základní informace o sobě, což je velmi důležité při pozdějším výběru nové klientky.

Pokud je klientka zvolena, dohodne s ní sociální pracovník termín nástupu. První den v azylovém domě podepisuje potřebné dokumenty se sociálním pracovníkem, který klientce vysvětluje její práva a povinnosti vyplývající z poskytování sociální služby a seznamuje jí s domácím řádem. Klientka obdrží od sociálního pracovníka klíče od objektu, převezme bytovou jednotku a v případě potřeby jí mohou být zapůjčeny lůžkoviny. Na základě sdělených údajů vystaví sociální pracovník klientce smlouvu o průběhu sociální služby, která je na dobu určitou. Spolu se smlouvou jsou také dohodnuty kroky individuálního plánu, který bude klientka v průběhu pobytu plnit. Klientka je obeznámena, že v případě neplnění individuálního plánu a v případě porušování domácího řádu, jí může být smlouva ukončena.

Na dalších sezeních sociální pracovník hodnotí skrze dohodnuté body klientčino plnění individuálního plánu. Pro lepší atmosféru je dobré, pokud má sociální pracovník se svou klientkou dobře navázaný důvěrný vztah, kterého dosáhl díky dobře vedené komunikaci. V případě nejasností v plnění individuálního plánu poskytne klientce poradenství.

Sociální pracovník také vede klientčinu dokumentaci, vede si záznamy z konzultací, koordinuje průběh poskytování sociální služby a hlídá plnění termínů.

Mimo individuální spolupráci se sociálním pracovníkem a s pracovníkem v sociálních službách se klientka účastní skupinových porad se zaměstnanci azylového domu a ostatními klientkami, na kterých může vznášet připomínky k chodu zařízení. Na skupinových poradách jsou maminky také informovány o nastávajících změnách, týkajících se celého zařízení. Klientky se mohou účastnit i různých skupinových aktivit, jako například společných výletů a návštěv kulturních událostí.

Před ukončením smlouvy informuje klientku o možnostech, jaké po ukončení smlouvy o poskytnutí sociální služby má. Pokud má azylový dům k dispozici tréninkové bydlení, informuje klientku o podmínkách výběrového řízení.

Více se ukončení spolupráce věnuji v následující kapitole.

1.3.4 Ukončení spolupráce

Pobyt klientek v azylovém domě není poskytován po dobu libovolnou. Jak již bylo zmíněno, sociální služba má své podmínky, je tedy i limitovaná časově. Bydlení v azylovém domě může být ukončeno z více důvodů.

- a) Uplynutím doby ve smlouvě o poskytování sociální služby. Pokud probíhá pobyt klientky bez vážných komplikací z její strany a pokud sama smlouvu neukončí, může azylový dům obývat až do doby ukončení smlouvy. Termín zná dopředu a je dobré, aby se připravila se svým klíčovým sociálním pracovníkem na nevyhnutelnou změnu. Adekvátní dobu před ukončením je vhodné, aby buď rozeslala žádosti o ubytování na jiné azylové domy, nebo aby kontaktovala nabídky komerčních bytů.
- b) Klientka dává výpověď. Klientky mají samozřejmě svobodnou volbu ve věci ukončení smlouvy. Mohou tedy kdykoliv bez udání důvodu svůj pobyt v azylovém domě ukončit.
- c) Klientka dostane výpověď. V případech, že spolupráce s klientkou nevede správným směrem, může být její pobyt ze strany vedení azylového domu ukončen. Mezi důvody výpovědi ze strany azylového domu bývá také hrubé porušení domácího řádu, soustavné porušování domácího řádu, nebo neomluvená nepřítomnost v azylovém domě trvajících déle než pět po sobě jdoucích dní.
- d) V neposlední řadě je pobyt v azylovém domě ukončen přechodem do bytu tréninkového, ve kterém je využívána sociálně aktivizační služba. Před výběrovým řízením musí klientka prokazovat jistou dávku samostatnosti, tedy že zvládne v termínu hradit poplatek za sociální službu, zvládne komunikovat s úřady a že má našetřenou hotovost alespoň ve výši jednoho nájmu v tréninkovém bytě.

Ať už jsou důvody ukončení pobytu jakékoliv, je vždy nutné, aby klientka předala vyklizenou bytovou jednotku a vrátila klíče od bytu a od objektu. Sociální pracovník (zpravidla klíčový) by měl být přítomen u odchodu klientky, tedy pokud je to možné, měl by s ní podepsat formulář ukončení smlouvy, převzít bytovou jednotku, zkontrolovat inventář pokoje a měl by se s ní finančně vypořádat, vrátit přeplatky, či zajistit, aby po klientce nezůstal dluh za ubytování.

V případě přechodu do tréninkového bytu by měl sociální pracovník pomoci klientce se stěhováním a s vybavením budoucí domácnosti. Měl by jí také informovat o změnách, které se jí budou týkat. K tréninkovému bydlení si více řekneme v následující kapitole.²³

²³Srov. BICKOVÁ L. a kol. *Individuální plánování a role klíčového sociálního pracovníka v sociálních službách*, s. 215-219.

2 Tréninkové bydlení

V této kapitole se zaměříme na vysvětlení pojmu tréninkového bydlení. Klienti azylového domu se řadí do kategorie osob bez přístřeší, jejich stěžejním problémem je to, že nejsou konkurence schopni na komerčním trhu s byty. Popíšeme si tedy, jaké možnosti jsou nabízeny ze strany státu v rámci takzvaného prostupného bydlení.

Tématem tréninkového bydlení se zabývají především projekty MPSV ČR, především projekt Podpora sociálního bydlení na Oddělení stárnutí a sociálního začleňování. Další část kapitoly zpracovávám především z jejich koncepčních materiálů.²⁴

2.1 Tréninkové bydlení a jeho charakteristika

Azylové bydlení, které bylo popsáno v předchozích kapitolách, je jakýmsi předstupněm tréninkového bydlení. Tréninkové bydlení je tedy prvním stupínkem v žebříčku, který vede klienta k samostatnému bydlení. Celý systém prostupného bydlení by nemohl být efektivní bez zapojení dalších sociálních pracovníků a služeb, které klienta doprovází. Samotné bydlení by totiž nemělo význam bez pomoci na jiných životních úrovních a bez pomoci při hledání zaměstnání, řešení dluhové situace a pomoci orientovat se v dávkovém systému.

Systém prostupného bydlení má několik fází:

-
- Streetwork
 - Krátkodobé krizové bydlení, azylové domy
 - Tréninkové bydlení
 - Dlouhodobé sociální bydlení
 - Samostatné nájemní bydlení bez využití sociální služby

Jednotlivé kroky lze absolvovat vzestupně, ale i sestupně. Prostupné bydlení dává možnost vést samostatný život klientům, kteří se nachází na druhé příčce našeho seznamu. V neposlední řadě je také nutné dodat, že díky tréninkovému a sociálnímu bydlení je zajištěn hospodárny chod městských bytů.²⁵

²⁴ *Sociální bydlení* [online]. Praha: MPSV ČR, posl. úpravy 01. 08. 2020 [cit. 2021-03-15]. Dostupné na WWW: <<http://socialnibydeni.mpsv.cz/cs/>>.

²⁵ Srov. SNOPEK J.; MATOUŠEK R., *Prostupné bydlení 2014*, s. 15-17.

2.1.1 Typy tréninkového bydlení podle typu provozovatele

Výběr provozovatele je při zřizování tréninkových bytů velice důležitý. Jedná se totiž o velmi důležitého člena skupiny, který bude svým způsobem zodpovědný za průběh služby. Pro mapování situace v dané obci je také důležitá terénní sociální práce a dostatek azylových domů, které se nacházejí na druhém stupni výše zmíněného žebříčku. Azylové domy by měly být vytvořeny pro různé cílové skupiny. Díky nim budou k dispozici data, která předloží číslo potřebných jednotlivců a rodin. Množství tréninkových bytů by pak mělo odpovídat naměřeným údajům a získání tréninkového bytu by mělo být dostupné pro všechny potřebné v dané lokalitě.

V rámci tréninkového bydlení je zpravidla využívána sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi, kterou zajišťuje provozovatel. V rámci využití služby tréninkového bydlení se klienti zavazují ke spolupráci. Sociálně aktivizační služba je poskytována v takovém rozsahu, aby reagovala na individuální potřeby klientů. Slouží také k tomu, aby preventivně působila proti tomu, že klienti nebudou hradit nájem a že vybavení bytu poničí.

Tréninkové bydlení lze dělit podle toho, kdo je provozovatelem:

- a) Tréninkové bydlení v bytech vlastněných provozovatelem: v praxi tento jev funguje tak, že obec nabídne neziskové organizaci ke koupi byt, který není v dobrém stavu. Cenu nemovitosti stanoví velmi nízko. Nezisková organizace pak může využít různých dotačních fondů k rekonstrukci a byt dále pronajímat jako tréninkový.
- b) Tréninkové bydlení v bytech vlastněných obcí: obec nabídne vlastní byt pro účely tréninkového bydlení a neziskovou organizaci využívá pouze při výběru potenciálních klientů. Nezisková organizace může dále fungovat jako doprovodná, ale veškeré právní kompetence k bytu má obec. Může také v případě spokojenosti smlouvu prodlužovat.
- c) Tréninkové bydlení v bytech najímaných provozovatelem od jiných pronajímatelů: obec pronajímá byt neziskové organizaci, která dále umožňuje klientům podnájemní smlouvu. Výběr i péče o klienty je výhradně na neziskové organizaci a obec má garantováno včasné hrazení nájmu i odpovědnost za škody.²⁶

²⁶ Srov. SNOPEK J.; MATOUŠEK R., Agentura pro sociální začleňování: Metodika, *Prostupné bydlení 2014*, s. 20-28.

2.2 Cílová skupina

Cílovou skupinou tréninkového bydlení jsou osoby, potažmo rodiny, které jsou přímo ohroženy bezdomovectvím. Nemusí to nutně znamenat, že tyto rodiny žily nějaký čas doslova na ulici, ale že jsou například nájemci v ubytovně, kde jsou předražené nájemy a neadekvátní hygienické zázemí, nebo se jedná o klienty azylového domu. Od klientů, kterým je nabídnuta možnost tréninkového bydlení se vyžaduje značná dávka samostatnosti, jelikož vstupují do právního smluvního vztahu. Sociální pracovník do domácnosti vstupuje v určitých pravidelných intervalech a reaguje na jejich individuální potřeby. Sociální pracovník může klientovi před nastěhováním pomoci také se sháněním nábytku a v případě rodiny s přehlášením dětí do místních škol a k místním pediatrům. Klient je obeznámen s nutností plnit oboustranně dojednaný individuální plán.

V případě stěhování se z azylového domu je klient obeznámen s právními změnami, které ho nevyhnutelně čekají. V azylovém domě je klient uživatelem sociální služby, energie, odpad, vodné, stočné, plyn a další poplatky hradí v rámci smlouvy o poskytování sociální služby. V tréninkovém bytě veškeré výše zmíněné povinnosti přechází přímo na klienta. Musí si tedy sám uzavřít smlouvy se společnostmi dodávajícími energii a sám si také musí hlídat jejich včasnou úhradu. Sám také zkouší úskalí sousedských vztahů a vnitřních domovních pravidel.

Klientky azylového domu pro matky s dětmi jsou zvyklé, že žijí samy se svými dětmi. Spoléhají pouze samy na sebe a žijí pouze z jednoho příjmu. Velmi častým jevem bývá, že při stěhování do tréninkového bytu požaduje klientka přijetí také jejího partnera nebo manžela. Přítomnost mužského članku rodiny mohla být v azylovém domě zprvu nevídaná, v tréninkovém bytě však má klientka značnou dávku svobody a je tedy možné o jeho přijetí uvažovat. Není také zcela vyloučené, že i v případě zamítnutí jeho pobytu, by ho klientka v bytě nechávala přespávat tajně. Pro sociálního pracovníka je tedy výhodnější, když soužití povolí a zapojí partnera do plnění individuálního plánu. Mimo jiné si také klientka vyzkouší soužití s partnerem ať už novým, nebo na nějakou dobu odloučeným. V tréninkovém bytě má totiž garantovanou podporu ze strany svého klíčového sociálního pracovníka.²⁷

²⁷ Srov. SNOPEK J.; MATOUŠEK R., Agentura pro sociální začleňování: Metodika, *Prostupné bydlení 2014*, s. 17-19.

2.3 Sociální práce v tréninkovém bydlení

V následující kapitole se budeme věnovat sociální práci v tréninkovém bytě, tedy kdo ji vykonává, jaké k tomu používá nástroje a s jakými oblastmi může sociální pracovník svým klientům pomoci.

2.3.1 Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi

Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi je poskytovaná klientkám tréninkového bytu, se kterými již dříve byla navázána spolupráce v rámci OSPOD, nebo jiné sociální služby, například azylového domu pro matky s dětmi.

Cílem služby je komplexní podpora klientek vedoucí k jejich osamostatnění. Mezi základní činnosti při poskytování sociálně aktivizační služby patří pomoc s domácností, myšleno s úklidem, s obstaráváním běžných záležitostí jako je praní a pomoc při vzdělávání. Vzdělávat se klientky mohou pomocí kurzů, rekvalifikačních kurzů apod.

Sociální pracovník zprostředkovává klientce a její rodině přístup k volnočasovým aktivitám, například formou volných vstupenek na představení apod. Sociální pracovník také zprostředkovává kontakt s jinými zařízeními. Svou klientku zastupuje také při soudních záležitostech a pomáhá jí porozumět úředním a jiným korespondencím. Tyto kroky byly plněny již v rámci azylového bydlení. Rozdíl je v tom, že kontakt se sociálním pracovníkem není tak častý. Klientka není pod dohledem zaměstnanců azylového domu, neprovozuje konzultace v kanceláři, ale sociální pracovník dochází na návštěvu do jejího přirozeného prostředí, a to zhruba jednou týdně.

Sociálně aktivizační služba je zpravidla poskytovaná šest měsíců, ale může být prodloužena na dobu celého pobytu v tréninkovém bytě. Klientka má kdykoliv možnost z vlastní vůle od smlouvy odstoupit. Služba může být poskytována krátkou dobu i po ukončení pobytu v tréninkovém bytě, měla by však být v dohledné době převedena na jinou neziskovou organizaci.

V rámci poskytování sociálně aktivizační služby plní klientka individuální plán, který je stanoven spolu s klíčovým sociálním pracovníkem. Individuální plán je sestaven klientce na míru tak, aby ji vedl k osamostatnění. Sociální pracovník také hodnotí jeho plnění, či neplnění. Specifická situace nastává, když je do smlouvy o poskytování sociální služby

přidán také partner nebo manžel uživatelky. Ten podepisuje vlastní smlouvu a je mu sestaven vlastní individuální plán, který plní.²⁸

2.3.2 Individuální plánování

Individuální plán vytváří klíčový pracovník spolu s klientem. Struktura individuálního plánu není nikde přesně stanovena, záleží tedy na tom, jaké má organizace požadavky. V některých organizacích mohou být vedeny například pouze písemně, v jiných zase pouze elektronicky.²⁹

Při sestavování individuálního plánu je důležité umět pojmenovat všechny potřeby klienta a zhodnotit, jaké kroky by v jeho případě byly nejideálnější.

Sociální pracovník vytváří podklady pro tvorbu individuálního plánu již během prvního pohovoru s klientem. Sociální pracovník mapuje klientovy potřeby a přání a zjišťuje, zda by bylo dobré využít spolupráci například i s jinou sociální službou, s OSPOD, nebo s dalším členem rodiny. Důležitá je pak samotná práce na plnění jednotlivých kroků, kterým sociální pracovník dozoruje a klienta podporuje. Individuální plán je pak součástí spisové dokumentace, kterou sociální pracovník vede a kam také zapisuje záznamy z pravidelných konzultací. Cílem individuálního plánu je sestavení bodů, které klienta povedou k jeho osamostatnění.³⁰

Individuální plán je sestavován do jednoho týdne po nástupu klienta do tréninkového bydlení, a pokud klient spolupracoval s organizací, která poskytuje sociálně aktivizační službu již dříve, je možné pokračovat v plnění jednotlivých kroků, které byly stanoveny dříve. Individuální plán obsahuje také konkrétní a dílčí kroky, kterými klient dojde k žádoucímu cíli. Díky jasně definovaným konkrétním krokům může sociální pracovník sestavit hodnotící kritéria, na základě kterých obě strany poznají, zda krok byl, či nebyl splněn. Nastavené kroky by tedy měly být nějakým způsobem měřitelné.

Klient se svým sociálním pracovníkem sestavuje dlouhodobé cíle, kterých chce dosáhnout do konce pobytu. Mezi dlouhodobé cíle může patřit například přání najít si následné bydlení, zlepšit svůj zdravotní stav, naučit se hospodařit nebo se oddlužit. Ke splnění cíle dlouhodobého jsou vytvořeny cíle krátkodobé, které na ty dlouhodobé navazují. V případě snahy o nalezení následného bydlení, může být dílčím krokem například podání žádosti o sociální byt

²⁸ Srov. Vyhláška č. 505/2006 Sb., ve znění platném k 29.11.2006.

²⁹ Srov. BICKOVÁ L. a kol. *Individuální plánování a role klíčového sociálního pracovníka v sociálních službách*, s. 135-136.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 137-140.

na městskou část, nebo návštěva realitního makléře v okolí a zjištění případných nabídek komerčních bytů.

Plnění individuálního plánu je pro klienty závazné. Jeho neplnění může vést i k ukončení smlouvy o poskytování sociálně aktivizační služby a tím pádem i ukončením pobytu v tréninkovém bytě, ať už je forma ubytovací smlouvy jakákoliv.³¹

Specifika individuálního plánování s cílovou skupinou

Cílová skupina tréninkového bydlení s sebou nese jistá specifika, na která je nutné brát ohled při stanovení individuálního plánu.

K prvnímu specifiku řadíme fakt, že klienti často nejsou schopni vidět a pojmenovat své potřeby. Tento úkol bývá právě na sociálním pracovníkovi, který musí umět číst mezi řádky a klienta správně namotivovat. Pomoci rozklíčovat potřeby pak může celá organizace. Klient má sám o sobě velmi nelehký úkol, a to takový, aby si uvědomil změnu ve svém životě, která musí nastat.

Uživatelé služby se většinou potýkají s předsudky a nesnášenlivostí na více stanovištích. Po nějaké době je pro ně obtížné věřit nějakému sociálnímu pracovníkovi, když „kvůli“ jinému bylo v minulosti jejich dítě umístěno do ústavní péče. Pro sociálního pracovníka bývá velmi obtížné získat klientovu důvěru. Důležitým bodem je, aby sociální pracovník uměl nastolit důvěrnou atmosféru, ve které se klient bude cítit bezpečně. Pomoci může opět celý tým organizace, který může klientovi u některých úkolů asistovat.

Dalším úskalím v rámci sociální práce s cílovou skupinou bývá nestálost v názorech a rozhodnutích klientů. Často později nad stanovenými cíli spekulují a přichází k sociálnímu pracovníkovi s celou řadou odůvodnění, proč daný krok nemohli splnit. Následně mají tendenci stanovovat si cíle, které jsou pro ně samotné atraktivní a nenáročné. Zde je prostor pro to, aby klíčový pracovník využil navázaného důvěrného vztahu a s klientem o jeho bariérách hovořil a zdůraznil důležitost stanovených cílů.

Sociální pracovník by se také měl vyvarovat tomu, aby úkoly plnil za klienta. Při stanovení cílů je důležité rozložení správné míry odpovědnosti na obě strany. Především je nutné mít na paměti, že kroky individuálního plánu by měl plnit sám klient a sociální pracovník by ho měl v jejich plnění pouze podporovat a doprovázet.³²

³¹ Srov. VRTIŠKOVÁ M., *Teorie a metody sociální práce I.*, s. 164-168.

³² Srov. BICKOVÁ L. a kol. *Individuální plánování a role klíčového sociálního pracovníka v sociálních službách*, s. 159-165.

2.3.3 Oblasti pomoci v tréninkovém bytě

V této kapitole bych se ráda věnovala oblastem pomoci, které jsou nabídnuty klientům tréninkového bydlení. Jednotlivé body mohou být i základním stavebním kamenem pro tvorbu individuálního plánu, především v rámci cílů dlouhodobých.

2.3.3.1 Pomoc při hledání zaměstnání

S klientem v tréninkovém bytě je žádoucí pracovat na možnostech jeho možného aktuálního či budoucího povolání a možnostech vzdělávání. Sociální pracovník však při výkonu profese musí znát politiku zaměstnanosti jako takovou a znát nástroje, kterými by v případě řešení situace konkrétního klienta mohl intervenovat. V následujícím textu se touto problematikou budeme zabývat, jelikož klienti tréninkového bytu patří právě do okruhu osob ohrožených nezaměstnaností.

Mezi rizikovou skupinu osob, které jsou ohroženy nezaměstnaností, patří především, osoby bez vzdělání, které nemají dostatečnou kvalifikaci, příslušníci menšin a ženy celkově, především pak matky samoživitelky. Klientky nemívají dostatečné vzdělání ani pracovní zkušenosti. Cílová skupina tréninkového bydlení mívá také problém se zadlužením. Osoby, které jsou v exekuci, mají horší uplatnění na trhu práce. Důvodem je komplikace pro zaměstnavatele při vyplácení mezd a to, že za vykonanou práci dostanou pouze hodnotu ve výši životního minima rodiny a mají pak pocit, že se jim práce „nevyplatí“.³³

V rámci spolupráce s klientem by měl sociální pracovník znát nástroje aktivní a pasivní politiky zaměstnanosti.

Pasivní nástroje využívá osoba, která má nárok na podporu v nezaměstnanosti v délce trvání zákonem stanovené podpůrné doby. Výplata dávky není nároková a uchazeč musí doložit, že má odpracováno alespoň 12 měsíců v rozhodném období. Rozhodné období činí 2 roky. Nárok na podporu v nezaměstnanosti má také osoba, která pečovala o nezletilé dítě do čtyř let jeho věku (jinými slovy do ukončení pobírání rodičovského příspěvku). Sociální pracovník poradí svým klientům, zda do okruhu osob, které mají nárok na dávku, spadají, či nikoliv.³⁴

Pro účely sociální práce s klienty v tréninkových bytech si zmíníme pouze nejdůležitější nástroj aktivní politiky zaměstnanosti, a to je rekvalifikace. Ta je nabídnuta občanům, kteří byli buď propuštěni v důsledku ekonomické krize, nebo kteří prokážou, že mají nedostatečné

³³ Srov. MATOUŠEK O. a kol. *Sociální práce v praxi*, s. 299-302.

³⁴ Srov. KREBS V. a kol. *Sociální politika*, s. 326.

vzdělání pro umístění na trh práce. Rekvalifikace je smluvní dohoda mezi zaměstnavatelem a ÚP ČR, který také hradí nezbytné výlohy.³⁵

Sociální pracovník poskytuje také svému klientovi základní poradenství v oblasti zaměstnání. Měl by identifikovat potřeby klienta a pomoci mu zorientovat se na trhu práce, sepsat životopis a být mu oporou při návratu na pracovní trh. Měl by s ním také konzultovat pro a proti práci „na černo“, i když se takový druh práce může zdát zpočátku lákavý. Pomáhá také svému klientovi v případě, kdy zažije diskriminaci ze strany zaměstnavatele a v případě nevyplacené mzdy vždy hájí klientovy zájmy.³⁶

2.3.3.2 Pomoc při hledání následného bydlení

Klienti tréninkových bytů jsou již v procesu podpory v rámci prostupného bydlení. Na konci pobytu by tedy v nejlepším případě měli být schopni posunout se o žebříček výše a stát se nájemníky sociálního nebo komerčního bydlení. Sociální pracovník může pomoci klientovi s vyplněním žádosti o sociální byt a může s ním i procházet komerční nabídky bytů.

Sociální pracovník musí být při práci obeznámen s faktem, že klienti bývají na trhu s byty ohroženi přímou diskriminací ze strany pronajímatelů. Diskriminací se rozumí stav, kdy pronajímatel odmítne pronajmout byt osobě z důvodu rasové nebo jiné příčiny. V minulosti se někteří obraceli na soud, který však nemohl využít principy antidiskriminačního zákona. Není totiž možné donutit majitele bytu, aby s někým uzavřel smlouvu bez zjevných rasových důvodů. Maminky samoživitelky mají roli při hledání komerčního bydlení ztíženou, chybí jim druhý článek rodiny hlavně z ekonomického hlediska. Pronajímatel se pak bojí, že v případě komplikací nedostane zapláceno.³⁷

Hlavní myšlenkou sociálního bydlení je, aby všechny osoby žily v důstojných podmínkách a měly rovné příležitosti na komerčním trhu s byty. Žádoucí je, aby rodiny s dětmi nežily v neadekvátních podmínkách, v sociálně vyloučených lokalitách v bytech, ve kterých počet osob na 1 m² přesahuje zákonnou normu. Vyhodnocení cílové skupiny pak podléhá regulaci ze strany státu podle typologie bezdomovectví ETHOS, do které patří osoby bez domova (tedy také osoby žijící ve zdravotnických zařízeních a azylových domech), osoby nocující v noclehárnách a ubytovnách, osoby žijící v nevyhovujícím prostředí a osoby, které žijí u příbuzných a známých bez právního titulu k bytu. Klienti, kterým se podaří získat sociální

³⁵ Srov. TOMEŠ I. *Obory sociální politiky*, s. 106-107.

³⁶ Srov. MATOUŠEK O. a kol. *Sociální práce v praxi*, s. 309-310.

³⁷ Srov. SNOPEK J.; MATOUŠEK R., Agentura pro sociální začleňování: Metodika, *Prostupné bydlení 2014*, s. 9-10.

bydlení, se také zavazují k pokračující spolupráci se sociálním pracovníkem a k plnění individuálního plánu.³⁸

Sociálními byty disponuje obec, která náklady hradí z obecního fondu rozvoje sociálního bydlení (OFRSB). Do účtu OFRSB náleží platby domácností za bydlení, včetně dávek spojených s bydlením, příspěvky z investičních zdrojů a státem vázaných zdrojů či dobrovolné příspěvky obce a dalších subjektů. Náklady na bydlení mohou klienti hradit z vlastních příjmů a z příjmů z dávkového systému. Adekvátní cena nájmu je garantovaná státem.

Pro zařazení mezi zájemce o zařazení mezi čekatele o sociální byt je potřeba svobodné vůle občana a jeho vůle spolupracovat na dodání potřebných dokumentů. Žádost se všemi náležitostmi musí být podaná na úřadu obce s rozšířenou působností, která má právo v průběhu posuzování potřebnosti žadatelů udělat sociální šetření v místě bydliště žadatele. Celkový výběr pak závisí na obci. Za přijatelnou čekací lhůtu se považuje asi 6 měsíců od podání žádosti. MPSV ČR zde plní funkci kontrolního orgánu, na který je možné podávat odvolání při podezření nekorektní posouzení žádosti.³⁹

2.3.3.3 Pomoc při řešení dluhové problematiky

Při práci s klienty se sociální pracovník může setkat s osobou zadluženou. Na její jméno může být vedeno více exekučních titulů. Cílová skupina je rozmanitá a do dluhové pasti je všeobecně možné spadnout z více důvodů. Sociální pracovník by měl mít základní povědomí o tom, jak s nimi jejich situaci řešit a případně kam klienty odkázat.

Příčin rostoucí zadluženosti naší populace je celá řada a dluhy pak zasahují chod celé domácnosti. Finanční situaci jedince může ovlivnit například rozvod, po kterém zůstává v rodině pouze jeden příjem, nezaměstnanost, finanční negramotnost, stáří nebo zdravotní postižení jedince a lákavé nabídky rychlých půjček, díky kterým si jedinec může dovolit nejen komodity nezbytně nutné pro život, ale i nadstandardní a zbytné položky jako je elektronika. Celkové dělení dluhů je rozsáhlé a lze ho členit podle mnoha kritérií. Poplatky a úroky bývají vysoké a psychosociální dopady na lidskou psychiku při zadlužení jsou znatelné.⁴⁰

Prvním krokem k řešení zadluženosti klienta je zmapování jeho situace. Zákon ukládá bankám oznamovací povinnost. Dlužníky musí evidovat v úvěrovém registru a tím je počet

³⁸Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025 [online]. Praha: MPSV ČR, posl. úpravy 6. 7. 2016 [cit 2021-03-15]. Dostupné na WWW: <http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Koncepce_socialniho_bydleni_CR_2015-2025.pdf>

³⁹ Srov. tamtéž.

⁴⁰ Srov. SMRČKA L. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*, s. 22-35.

a výše jejich dluhů dohledatelná. Nebankovní společnosti však tomuto zákonu nepodléhají, tudíž seznam není úplný. V takovém případě je exekuce zjistitelná pomocí soudu, který na jméno každého občana na požádání doloží všechna vedená soudní řízení, včetně těch týkajících se exekuce, která je podmíněná exekučním titulem, tedy rozsudkem, platebním rozkazem či trestním příkazem.⁴¹

Sociální pracovník by měl v tomto případě fungovat jako osoba, která klienta poučí o výhodách splácení dluhů a může se s klientem pokusit kontaktovat konkrétního exekutora a domluvit splátkový kalendář. Spolu s ním pak vytvoří analýzu jeho příjmů a výdajů tak, aby měla rodina dostatek financí na zajištění základních potřeb.⁴² Dlužníci mají také možnost požádat o insolvenční řízení. V rámci znalosti sociální sítě může sociální pracovník odkázat na pomoc jiné organizace, například Člověka v tísní, o. p. s.⁴³

2.3.3.4 Pomoc při orientaci v dávkovém systému

Pro sociálního pracovníka je důležité, aby dokázal svému klientovi pomoci v orientaci v dávkovém systému, respektive v otázkách toho, jakým způsobem může svým občanům finančně pomoci stát. Nejprve si tedy představíme hlavní pilíře sociálního zabezpečení ČR.

Základní stavbou sociálního zabezpečení jsou tři pilíře. Sociální zabezpečení má chránit osoby, které se v důsledku sociální události ocitly v situaci, kterou nemohou vlastními silami řešit. Mezi pilíře patří:

1. Pilíř: Sociální pojištění. Tento pilíř je povinný pro všechny občany a zajišťuje jejich bezpečnost při situacích, které mohou nastat. Jedná se o systém nemocenského a důchodového pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Tyto dávky vyplácí ÚP a ČSSZ.
2. Pilíř: Státní sociální podpora. V rámci tohoto pilíře jsou podporovány především rodiny s dětmi. Do systému státní sociální podpory patří tyto dávky: přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, rodičovský příspěvek, porodné a pohřebné. Tyto dávky vyplácí ÚP.
3. Pilíř: Sociální pomoc. Zahrnuje tři skupiny dávek. Do první skupiny patří dávky pomoci v hmotné nouzi. Do této pomoci patří příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. Ve druhé nacházíme dávky pro osoby

⁴¹ Srov. Člověk v tísní, Informační brožura: dluhová problematika, s. 5-7.

⁴² Srov. tamtéž, s. 32-60.

⁴³ Člověk v tísní [online]. Praha: Insolvenční, posl. úpravy 12. 03. 2009 [cit. 2021-03-15]. Dostupné na WWW: <<https://www.clouekvtisni.cz/potrebuji-pomoci>>.

se zdravotním postižením a do třetí skupiny patří příspěvek na péči. Tyto dávky vyplácí ÚP.⁴⁴

Velmi důležitým pojmem v dávkovém systému je životní minimum stanovené státem. Jedná se o minimální částku, která je třeba pro zajištění obživy a základních životních potřeb. Výše životního minima je závislá na počtu členů domácnosti. Vyšší částka tedy bude u vícečlenné rodiny než u jednotlivce. Na této částce je závislá výplata některých dávek v systému sociálního zabezpečení a porovnává se s příjmem domácnosti. Výplata dávky je pak odvozena tak, že se vypočítá násobek životního minima a pokud rodina tuto míru svými příjmy nepřekročí, nárok na dávku má. Do posuzovaného příjmu osob se započítávají příjmy ze závislé činnosti, některé dávky, příjmy z podnikání, aj. ÚP také posuzuje celkové majetkové poměry rodiny a bytovou situaci. Takovým dávkám říkáme dávky testované, v opačném případě se jedná o dávky netestované, tedy takové, u kterých příjem rodiny nehraje roli. Životní minimum podléhá zákonu 110/2006 Sb. zákon o životním a existenčním minimu.⁴⁵

Klientky tréninkového bytu čerpají velmi často především dávky o pomoci v hmotné nouzi. Při péči o malé děti jsou příjemkyněmi rodičovského příspěvku. Dávky pomoci v hmotné nouzi jim pak jistým způsobem dorovnávají zbylé finance, aby mohly zajistit základní potřeby sebe a svých dětí.

2.3.3.5. Pomoc s výchovou a vzděláváním dětí

Matky, které do sociální služby přicházejí, mohou pocházet z různého sociálního prostředí. Mnohdy nebyly jejich životní podmínky zcela vhodné pro budoucí výchovu dětí. Z tohoto nevhodného prostředí si pak odnáší návyky a modely chování, které aplikují i při výchově svých dětí.

Sociální pracovník spolupracuje s pracovníkem v sociálních službách, pediatrem, učitelem a případně OSPOD na tom, aby péče o dítě byla co nejefektivnější. Matky nerady slyší, že ve výchově svých dětí dělají chyby a mohou reagovat agresí. Sociální pracovník musí umět klientku správně namotivovat skrze správně vybudovaný důvěrný vztah. Některé klientky se také mohou obávat odebrání dětí, a tak přistoupí na metody sociálního pracovníka s cílem zvyšovat rodičovské kompetence.

Sociální pracovník dohlíží na správnou výživu dítěte, která má být adekvátní jeho věku, vhodnou volbu oblečení vzhledem k počasí, dodržování základních hygienických návyků, hlídá

⁴⁴ ČELEDVÁ L.; ČEVELA R. *Laskavý průvodce po sociálních dávkách*, s. 11-15.

⁴⁵ Srov. KREBS V. a kol. *Sociální politika*, s. 292.

dodržování pravidelných kontrol u pediatra a v případě dětí zapojených do povinné školní docházky hlídá jejich prospěch a docházku do školy.

Pro tyto účely může sociální pracovník využít například monitoring, což je kontrola předem stanovených kroků. S matkou se například domluví, že 1x týdně bude kontrolovat úkoly ze školy, na čemž se předem domluví i s třídním učitelem. V případě, že klientka situaci bude zvládat sama, je možné intervaly prodloužit. Dalším nástrojem může být videotrénink interakcí, který provádí vyškolený pracovník. Tato metoda slouží především pro zlepšení vazeb mezi matkou a dítětem.⁴⁶

2.3.3 Ukončení spolupráce

Jelikož se v rámci tréninkového bydlení jedná o smluvní vztah mezi klientem a neziskovou organizací, je spolupráce závislá na sobě trvání smlouvy. Klient podepisuje na začátku spolupráce smlouvu o nájmu, případně podnájmu, a smlouvu o poskytování sociálně aktivizační služby. Tyto dvě smlouvy jsou si navzájem podmíněny.

Mezi důvody ukončení smlouvy patří:

- a) Výpověď ze strany klienta, která může být podaná bez udání důvodu.
- b) Výpověď ze strany organizace pro neplnění individuálního plánu, který je pro klienta závazný. Klient je také povinen spolupracovat s organizací poskytující sociálně aktivizační službu a jeho pobyt může být ukončen i na základě neomluvených absencí na konzultacích se sociálním pracovníkem.
- c) Výpověď ze strany organizace za hrubé porušení nájemní/podnájemní smlouvy. Pravidla vyplývají ze Zákona č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku.
- d) Oboustrannou dohodou mezi klientem a organizací. Tento typ výpovědi může být ujednána na základě splnění individuálního plánu v bodě nalezení následného bydlení.

Výpověď musí být vždy podána písemně, a pokud smlouvu vypovídá organizace, musí obsahovat i výpovědní důvody. Klient tuto povinnost nemá.

Klient je povinen předat bytovou jednotku v takovém stavu, v jakém ji obdržel. Platba případných škod, nebo dluhu na nájemném je mu stržena z kauce, kterou hradil při nástupu do tréninkového bytu. V případě, že je klient majitelem nějakého vybavení bytu, musí ho na své náklady z bytu odstranit.⁴⁷

⁴⁶ BECHYŇOVÁ V.; KONVIČKOVÁ M. *Sanace rodiny*, s. 53-61.

⁴⁷ Srov. BICKOVÁ L. a kol. *Individuální plánování a role klíčového sociálního pracovníka v sociálních službách*, s. 215-218.

3 Sociální práce v tréninkovém bytě Kolpingova domu

V této kapitole si nejprve představíme organizaci, která poskytuje tréninkové bydlení svým klientkám, a následně si ukážeme příklady tří klientek, které prošly pobytem v azylovém domě a následně v tréninkovém bytě. V závěru své práce zhodnotím postup sociální práce, nahlédnu na oblasti pomoci, které byly v rámci spolupráce použity a jaký měly efekt pro osamostatnění klientek.

3.1 Kolpingův dům

Kolpingův dům je zařízení sociálních služeb zřízené pobočným spolkem Kolpingova rodina Praha 8 ve prospěch matek s dětmi v těžké životní situaci. Kolpingova rodina Praha 8 je jedním z mnoha základních stavebních článků Mezinárodního Kolpingova díla - katolického sociálního svazu. Po celém světě existují menší spolky, Kolpingovy rodiny, které pomáhají různým cílovým skupinám v duchu zakladatele Adolfa Kolpinga.

Výkonným orgánem Kolpingovy rodiny na Praze 8 je představenstvo, které rozhoduje o záležitostech spolku mezi jednotlivými zasedáními shromáždění členů, kterému se zodpovídá ze své činnosti. Podle stanov představenstvo rozhoduje o všech záležitostech spojených s činností Kolpingovy rodiny, zejména v oblasti hospodaření, odborné, metodické a společenské činnosti, přijímání a odvolání členů. Představenstvo je volené tajnou volbou každé 4 roky shromážděním členů.

Kolpingova rodina na Praze 8 nabízí 2 pobytové sociální služby – azylový dům pro matky s dětmi a krizovou pomoc, a službu terénní – sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi. V následující kapitole se budu více věnovat službě azylový dům a sociálně aktivizační službě pro rodiny s dětmi.

Kolpingův dům zaměstnává celkem 10 pracovníků, jejichž pracovní úvazky jsou většinou rozděleny mezi 3 sociální služby. Na prvním místě je ředitelka. Dvě sociální pracovnice pracují převážně v azylovém domě, kde mají klientky rozdělené na 4 a 3, přičemž ta, která má 3 klientky má ještě na starosti krizovou pomoc. Třetí sociální pracovnice pracuje pouze na částečný úvazek a jezdí do tréninkových bytů. Dále je zaměstnán jeden údržbář, fundraiser (jelikož se jedná o neziskovou organizaci), metodička, dvě lektorky (pracovnice

v sociálních službách) a dvě pracovnice v sociálních službách, které se v azylovém domě střídají v noci, jelikož je zde nepřetržitý provoz.⁴⁸

Azylový dům Kolpingovy rodiny

Azylový dům disponuje celkem sedmi bytovými jednotkami s kapacitou 22 lůžek. Bytová jednotka je samostatná garsoniéra s vlastní koupelnou a sociálním zařízením. Azylový dům disponuje také zahradou, kterou mohou klientky volně využívat. Cílovou skupinou jsou matky s dětmi, které se ocitly v nepříznivé životní situaci, nemají vlastní bydlení ani zázemí rodiny a nejsou schopny řešit svoji situaci vlastními silami. Sociální služba je poskytována za poplatek 100 Kč za den pro osobu dospělou a 70 Kč za den pro dítě.

Zařízení je specifické tím, že nabízí službu azylový dům s programem. Klientky mají během týdne 1x povinnou spolupráci se sociální pracovnící, která jim pomáhá komunikovat s úřady, řešit dluhy a finanční situaci, hledat následné bydlení, hájí jejich práva.

S pracovníci v sociálních službách probíhá povinná spolupráce 2x týdně a pracují spolu na zlepšování základních dovedností jako je péče o dítě, pečení, vaření a hospodaření. Mimo jiné probíhá také 1x týdně komunitní setkání, 1x týdně skupinové sezení s psychologkou a klientky mají také možnost účastnit se praktických činností a různých kurzů.

Sociální služba je tedy určena maminkám na rodičovské dovolené, častými klientkami jsou mladé maminky pocházející z nevhodného rodinného prostředí nebo z prostředí dětských domovů. Může být přijata i nezletilá matka, osoba, která má děti v pěstounské péči, nebo starší matka, která hledá zaměstnání. V případě pracovních povinností je pak oprostěna od povinných aktivit a spolupráce jsou nastaveny časově tak, aby jí termín vyhovoval.

Sociální služba azylový dům je financovaná z dotací EU, nadací, od soukromých dárců a úhradou za sociální službu.

Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi

Služba je poskytována ve třech tréninkových bytech na území MČ Prahy 5 a 9. Byty patří městským částem, které je Kolpingovu domu pronajímají. Klienti pak bydlí v bytech jako podnájemníci. Veškeré energie jsou psány přímo na klienty. Jedná se o byty typu garsoniéra s vlastní kuchyní a sociálním zařízením. Byty jsou z části vybaveny spotřebiči, základní nábytek si však musí klienti zajistit sami. Sociální pracovnice a pracovnice v sociálních službách dochází do bytu 1x týdně a podporují klientku v tom, aby si osvojila základní dovednosti.

⁴⁸Kolpingova rodina [online]. Praha: Kolpingův dům, posl. úpravy 11. 11. 2020 [cit. 2021-03-15]. Dostupné na WWW: <http://www.kolpingpraha.cz/data/vyrocní_zpráva_2019.pdf>.

Cílovou skupinou jsou bývalé klientky azylového domu, jejichž pobyt proběhl v pořádku a které splnily určitá kritéria, stanovená zaměstnanci azylového domu. V tréninkovém bytu mohou být klientky až rok a půl – smlouva se však prodlužuje prostřednictvím dodatku každé tři měsíce. Může se stát, že se v rámci tříměsíčního vyhodnocení pracovní tým usnese, že pro klientku už nabízená služba není přínosem.

Na konci pobytu by měla být klientka soběstačná, být konkurenceschopná na trhu práce a mít v nejlepším případě vlastní bydlení.

Sociálně aktivizační služba je financovaná z dotací MPSV ČR, grantů MHMP, nadací, Mezinárodního Kolpingova díla, darů a úhradou za sociální službu.⁴⁹

3.2 Kazuistiky

V této kapitole bych ráda prezentovala kazuistiky tří klientek, které absolvovaly službu azylový dům pro matky s dětmi v rámci Kolpingovy rodiny a pokračovaly ve spolupráci i v tréninkovém bytě, který Kolpingova rodina pronajímá klientům, kteří byli zvoleni ve výběrovém řízení.

Identifikační údaje klientek byly pro účely psaní bakalářské práce změněny.

3.2.1 Kazuistika 1

Klientka: Martina Š.

Počet dětí ve vlastní péči: syn Marek (6 let) a dcera Jasmína (2 roky)

Počet dětí celkově: 2

Věk: 24 let

Vzdělání: základní

Zaměstnání: na rodičovské dovolené

Popis výchozí situace

Martina se ve svých 18 letech odstěhovala se svým přítelem na ubytovnu. Uvádí, že hlavním důvodem byla touha po osamostatnění, jelikož její rodiče žijí v malém sociálním bytě. Zanedlouho Martina otěhotněla a porodila syna. Podmínky ubytovny nebyly pro novorozené dítě vhodné a proto tedy jako rodina požádali o azylové bydlení. V azylovém domě to nějakou dobu fungovalo, ale později partner Martiny přestal jevit zájem o rodinu a nechodil do práce.

⁴⁹ Kolpingova rodina[online]. 2019. Dostupné na WWW: <http://www.kolpingpraha.cz/data/vyrocnizprava_2019.pdf>.

V azylovém domě žili na dluh, který nemohli zaplatit. Vztahová situace se vyostřila, když partner utekl za prací do Anglie a nechal Martinu v těžké situaci samotnou. Netrvalo dlouho a Martině byla v azylovém domě ukončena smlouva o poskytování sociální služby. Pod pohrůžkou odebrání syna se uchýlila zpět k rodičům, kteří je oba na nějakou dobu přijali. Později Martina otěhotněla podruhé, bohužel však s mužem, který jakákoliv práva a povinnosti k dítěti odmítl. Martina věděla, že se od něj nikdy pomoci nedočká, ale dítě si chtěla nechat. Po narození dcery byl čím dál větší apel na její odstěhování. Sousedům začal vadit hluk, a jelikož domovem rodičů Martiny je sociální byt, vložila se do případu také příslušná městská část, která upozornila na neadekvátní počet osob v bytě. Martina tedy požádala o zařazení mezi uchazeče o azylové bydlení v Kolpingově domě, neboť náležela do cílové skupiny azylového domu pro matky s dětmi. Je to mladá maminka, která vyžadovala pomoc a podporu v základních dovednostech. Sama nikdy ve standardním komerčním bytě nebydlela a bylo jasné, že bude potřebovat značnou dávku podpory a pomoc při orientaci v systému dávek, bydlení a v péči o nezletilé.

Intervence azylového domu

Při nástupu do azylového domu byla Martině přidělena klíčová sociální pracovnice a klíčová pracovnice v sociálních službách. Sociální pracovnice podepsala s Martinou všechny potřebné dokumenty a sestavila s ní individuální plán tak, aby klientce vyhovoval a odrážel její potřeby. Malému Markovi byly v době nástupu čtyři roky a během příštího půl roku měl nastoupit do mateřské školy. Na otce Marka již Martina stihla podat trestní oznámení za neplacení výživného. Pro české úřady byl bohužel nedohledatelný z důvodu vycestování z republiky. Otec Jasmíny s vědomím OSPOD v rodném listu uveden nebyl. Martina pobírala přídatky na děti a rodičovský příspěvek na Jasmínu, které byl rok a půl. Martina sdělila, že má nějaké dluhy, ale že neví, kolik přesně a za co dluží. Hospodaření se jí moc nedařilo, utrácela více peněz, než si mohla dovolit. Partnera v té době žádného neuváděla. Vyžadovala pomoc s domácností a chtěla se naučit vařit nějaké základní pokrmy. Byly s ní projednány následující cíle:

- a) Příprava Marka v rámci předškolního vzdělávání
- b) Pomoc s hospodařením
- c) Pomoc při vyřizování potřebných dávek
- d) Pomoc s vařením a s vedením domácnosti.

Průběh spolupráce byl ze začátku dobrý. Martině se podařilo s pomocí sociální pracovnice zmapovat svou dlužnou situaci a vyjednat si s věřitelem splátkový kalendář. Marka se podařilo přihlásit do místní mateřské školy a začal také chodit na logopedii.

Spolupráce s Martinou však po jisté době přestala fungovat. Martina si našla nového partnera a na plnění individuálního plánu se nesoustředila. Z povinných aktivit se začala omlouvat, syna na logopedii nevodila a neučila se s ním doma. Také přestala hradit dluh a měla problém s placením pravidelného poplatku za sociální službu. Martina za své jednání dostala od své klíčové sociální pracovnice upozornění.

Martina se svěřila, že to s novým partnerem myslí vážně a omluvila se za své chvilkové pobláznění. Bylo jí vysvětleno, že individuální plán může být změněn tak, aby jí lépe vyhovoval, ale že je povinna plnit určité povinnosti směrem ke svým dětem a k zařízení. Martina také požádala, aby jí partner mohl někdy navštěvovat. Sociální pracovnice souhlasila se seznámením se s novým partnerem, s panem Petrem, který byl postupem času zapojen do života Martiny. Sociální pracovnice se s ním domluvila na tom, že Martině občas pomůže s financemi a s odvodem Marka do školky. Martina byla při nástupu obeznámena o možnosti získání tréninkového bytu. Věděla, že se při výběru do tréninkového bytu zaměstnanci azylového domu soustředí především na samostatnost, důvěru ke klientce a schopnost účelně hospodařit. Martina také věděla, že existuje varianta, že by v tréninkovém bytě mohla žít i s Petrem.

Po roce v azylovém domě Martina znovu otěhotněla, tentokrát s panem Petrem. Ten se k situaci postavil zodpovědně a pomáhal Martině s financemi tak, že jí ukládal hotovost u její klíčové sociální pracovnice. Ta mu na oplátku pomáhala s hledáním zaměstnání i přes to, že neměl čistý trestní rejstřík a že měl na své jméno vedené exekuce. Podle jeho slov se mu doposud nevyplatilo pracovat vzhledem k tomu, že mu velkou část z platu strhávali exekutoři, takže pracoval pouze „na černo“.

Při uvolnění tréninkového bytu byla zvolena Martina, jelikož byla vyhodnocena jako potřebná vzhledem k počtu dětí a byla posouzena jako klientka, která zvládla pracovat na zlepšení své situace a zvládla si také našetřit dostatečné množství peněz na zaplacení kauce. Pan Petr byl přijat do služby jako otec nenarozeného dítěte pod podmínkou toho, že bude mít do určité doby stabilní zaměstnání. U klientů tréninkového bytu totiž pracovníci azylového domu usilují o soběstačnost a o schopnost klientů dostát svým povinnostem, což obnáší i splácení dluhů a stabilní zaměstnání.

Intervence v tréninkovém bytě

Pro tréninkové bydlení je důležitý předpoklad, aby byla klientka samostatná. Sociální pracovnice Martině pomohla s přihlášením syna do mateřské školy poblíž tréninkového bytu. Jelikož se blížil termín porodu, musela se Martina soustředit na přípravu na miminko, tedy zaregistrovat se v nejbližší porodnici a připravit byt na příchod nového člena domácnosti. Pomocí nadace, která pomáhá finančně rodinám v nouzi, se jí podařilo vybavit si byt tak, aby vyhovoval potřebám dětí. Vedení domácnosti si osvojila již v rámci pobytu v azylovém domě, takže později neměla žádný problém s úklidem a s udržováním čistoty.

Důležitým bodem po nastěhování byla spolupráce s panem Petrem. Martina do té chvíle žila pouze se svými dětmi a soužití s partnerem pro ní bylo novinkou. Sociální pracovnice byla ochotná navrhnout partnerům párovou terapii, ale naštěstí to nebylo třeba. Petr znal děti Martiny již delší dobu a samy na něj byly velmi zvyklé. Nejvíce se těšil na narození vlastního dítěte. Do tří měsíců po nastěhování se mu dokonce podařilo najít si práci ve skladu na plný úvazek, z části tedy splácel dluhy, část dával Martině na domácnost a část si nechával pro sebe.

Klíčová pracovnice v sociálních službách docházela do bytu jednou týdně a připravovala se s malým Markem do školy. V pedagogicko psychologické poradně byla doporučena návštěva logopeda. Určitou vadou řeči totiž trpí i paní Martina, tak bylo nutné, aby se Marek učil výslovnosti od třetí osoby. Pracovnice v sociálních službách tedy s Martinou doplnila individuální plán a zaměřila se především na výuku malého Marka. Co se týče vedení domácnosti, nebyly vzhledem k Martině žádné výhrady.

Sociální pracovnice požádala s Martinou o přidělení sociálního bytu na městské části podle trvalého bydliště Martiny. Žádost byla zamítnuta, tak spolu požádaly o byt Magistrátu hlavního města Prahy (MHMP). Pomoc sociální pracovnice spočívala především v tom, že Martině pomohla žádost vyplnit, vysvětlila jí, jakým způsobem získá potřebné dokumenty a komunikovala s příslušnou komisí, která si vyžádala zprávy o situaci Martiny. Především je zajímalo, jakým způsobem by hradila nájem, zda se v rámci spolupráce v azylovém domě vyskytly nějaké obtíže a zda neměla Martina problém se splácením. Klíčová sociální pracovnice díky intenzivní práci a díky nastavenému vztahu s klientkou všechny důležité podklady měla a mohla s dobrým svědomím Martinu do magistrátního bytu doporučit. Bytová komise MHMP v místě bydliště Martiny provedla sociální šetření skrz místně příslušný OSPOD. Sociální pracovnice OSPOD zjistila, že domácnost je v pořádku a děti jsou zajištěné a záznam ze šetření zaslala na bytovou komisi. Sociální byt byl nakonec Martině přidělen. Celý proces trval asi rok a půl. Další návazná sociálně aktivizační služba v případě Martiny domluvená nebyla, jelikož nebyla vyhodnocena jako potřebná.

Závěr

Martina byla klientka, která nastoupila do azylového domu bez jakýchkoliv předchozích zkušeností s vedením domácnosti. Byla to poměrně mladá maminka, která pocházela sice ze stabilního rodinného prostředí, ale její rodina jí nemohla finančně vypomáhat, jelikož její členové sami bojovali s uplatnitelností na komerčním trhu s byty a s prací. Její rodiče mají sami sociální byt od městské části, tak Martina ví, že se musí nejprve zaplatit nájem a pak se mohou dokupovat další komodity.

Ze začátku Martina potřebovala podporu téměř ve všech oblastech, ale byla schopná se novým věcem naučit. Ke svým dětem se vždy chovala moc hezky a uměla je vychovávat, i když bylo patrné, že je v určitých situacích poměrně rozmazluje.

Největší práce nastala při odkrývání problémů z minulosti, jako například dluhy a špatné návyky z ubytoven a azylových domů. V tréninkovém bytě se poskytovaná sociální práce rozšířila i na partnera Martiny, pro kterého to byla první zkušenost, kdy musel spolupracovat s nějakou sociální pracovnící, na což si nejprve těžce zvykal. Muselo mu být vysvětleno, že získání sociálního bytu je výsadou a že je na oplátku povinen plnit určité povinnosti.

Prognóza: Jedná se o rodinu, která v budoucnu bude schopna fungovat samostatně. Se zkušenostmi získanými v procesu dostupného bydlení bude mít rodina jednodušší přístup ke komerčnímu bydlení.

3.2.2 Kazuistika 2

Klientka: Sabina K.

Počet dětí ve vlastní péči: syn David (1 rok)

Počet dětí celkově: 2

Věk: 21 let

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: na rodičovské dovolené

Popis výchozí situace

Sabina vyrůstala pouze s matkou, která v průběhu její puberty začala poměrně hodně pít alkohol a péči o dceru nezvládala. Sabina se tedy začala toulat s rizikovou partou a se svým starším partnerem otěhotněla. Byla umístěna do diagnostického ústavu pro dívky, kde porodila holčičku a nějakou dobu ještě setrvala na oddělení pro mladé matky. Díky motivaci ze strany

pracovník diagnostického ústavu se Sabině podařilo úspěšně dokončit obchodní akademii. Před ukončením pobytu souhlasila s umístěním dcery do pěstounské péče ke své tetě, sestře matky, dokud si nenajde stabilní zázemí. K tomu však nedošlo a Sabina skončila na ulici, kde začala užívat omamné látky. Po nějaké době znovu otěhotněla, ale tentokrát se rozhodla situaci nějakým způsobem řešit a požádala o zařazení mezi uchazeče o azylové bydlení. Její situaci urgoval i místně příslušný OSPOD, který situaci klientky šetřil.

Intervence v azylovém domě

Sabina nastoupila do azylového domu pro matky s dětmi v osmém měsíci těhotenství. V určitých případech je možné přijmout i budoucí maminku, která má krátkou dobu před porodem. Doba, kdy zatím o dítě nepečuje, je věnována přípravě budoucích maminek na porod a aby se řádně seznámily s chodem zařízení.

Se Sabinou bylo nutné zařídit spoustu formálních i neformálních záležitostí. V době, kdy byla na ulici, zanedbávala přípravu na porod. Bylo nutné, aby se okamžitě přihlásila do nejbližší porodnice. Situace se personálu nemocnice nelíbila, ale jelikož Sabině asistovala její klíčová pracovníce, bylo možné se s nemocnicí domluvit. Se svou klíčovou pracovnící v sociálních službách se pak musela zaměřit na přípravu pokoje a vybavy pro budoucí miminko.

Azylové zařízení má právo po svých klientkách vyžadovat důkaz o jejich střízlivosti. Vzhledem k drogové minulosti Sabiny bylo požadováno, aby chodila pravidelně na testy, které dokládají přítomnost omamných látek v těle. Sama Sabina uvedla, že drogovou minulost nebere jako problém, že se vždy pouze svezla s okolím a s testováním souhlasila. Po šestinedělí bylo také třeba zajistit, aby docházela pravidelně do adiktologické ambulance.

Sabina má ještě holčičku, která je v péči její tety. Když byla na ulici, nechodila za ní tak často, jak by chtěla a soudem stanovené výživné také neplatila. Svěřila se, že by situaci chtěla napravit a v budoucnu získat dceru zpátky do své péče. Mimo dlužného výživného uvedla Sabina ještě spoustu dluhů, které si přivodila v minulosti.

Její individuální plán byl tedy sestaven takto:

- a) Příprava na porod
- b) Příprava na miminko
- c) Řádné vedení domácnosti, včetně vaření základních pokrmů
- d) Pravidelná docházka do adiktologické ambulance
- e) Splácení dlužného výživného
- f) Zmapování dlužné situace

Po porodu pomohla Sabině její sociální pracovnice s dávkami, na které měla klientka nárok. Jednalo se o rodičovský příspěvek, přídavek na dítě, o příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení v rámci hmotné nouze. Sabina se celou řadu základních dovedností v péči o miminko naučila již v diagnostickém ústavu, takže v tomto směru nevyžadovala takovou péči.

Po šestinedělí začala docházet do adiktologické ambulance. Schůzky byly naplánované 1x za 14 dní. Z ambulance chodily na Sabinu samé dobré zprávy, postupem času byl se spoluprací spokojen i OSPOD, který Sabininu snahu také oceňoval. S osobami, které trpěly závislostí, se však musí zacházet opatrně, protože je velmi reálné riziko relapsu. I přes dobré výsledky tedy spolupráce s adiktologickou ambulancí byla zachována.

Klíčová sociální pracovnice se Sabinou poměrně intenzivně pracovala na řešení její dlužné situace. Bylo zjištěno, že Sabina dlužila mimo výživného také nebankovním společnostem, má dluh na zdravotním pojištění a také měla nějaké nezaplacené pokuty u dopravního podniku. Sociální pracovníci se podařilo pomocí jedné nadace skoro celý dluh umořit. Jedná se o nadaci, kde soukromé osoby pomáhají maminkám, které se dostaly do těžké životní situace. Jednoho sponzora její příběh natolik zaujal, že jí značnou částí peněz pomohl vypořádat se z dluhové pasti.

Při uvolnění tréninkového bytu nebyla Sabina jasnou volbou. Vedení azylového domu mělo zpočátku strach z relapsu, který může nastat. Sabina však po celou dobu pobytu v azylovém domě ani jednou „neuklouzla“, o malého Davida se starala hezky, podařilo se jí zbavit se dluhů, pravidelně hradit výživné, a dokonce zvládla i dávat peníze na stranu, aby měla na kauci. Pravdou tedy bylo, že udělala velké pokroky a tréninkový byt jí byl přidělen.

Intervence v tréninkovém bytě

Do tréninkového bytu se Sabina těšila. Maminka, která v bytě bydlela před ní, ponechala se svolením organizace v bytě nějaký nábytek a Sabina tedy nemusela intenzivně shánět vybavení. Cílem tréninkového bydlení tedy bylo, aby se klientka dále nezadlužovala, udržovala si střízlivost a dobře pečovala o Davida. Jejím velkým přáním bylo získat holčičku zpátky do své péče. Ve spolupráci s OSPOD a s neziskovou organizací zaměřenou na asistované styky dětí v pěstounské péči s biologickými rodiči byly stanoveny termíny schůzek, nejprve tedy 1x za měsíc. Styky mají být zpočátku v takovém intervalu z důvodu, aby si dítě zvyklo na svého rodiče, kterého po nějakou dobu přestalo vídat. V tomto konkrétním případě si holčička navíc Sabinu nepamatovala, jelikož byla v péči tety od prvního roku života.

Sociální pracovnice ohodnotila situaci klientky jako stabilizovanou a interval návštěv v bytě snížila na 1x za 14 dní.

Asi po půl roce, co Sabina bydlela v tréninkovém bytě, začaly na klientku chodit stížnosti ze strany adiktologické ambulance, že nedochází na pravidelné schůzky. Také nezisková organizace uvedla, že Sabina několik asistovaných styků vynechala a omluvila se až s několikadenním zpožděním. Sociální pracovnice se situaci snažila prošetřit, Sabinu však doma také několikrát nezastihla a do telefonu jí Sabina sdělila, že musela řešit neodkladnou situaci a proto nemohla plnit své povinnosti. Teta si také stěžovala, že již třetí měsíc nepřišlo výživné na dceru a že zvažuje, že Sabinu nahlásí na Policii ČR.

V případě podezření na hrozící nebezpečí mají zaměstnanci azylového domu právo na vniknutí do bytu klientky bez jejího souhlasu. Jednoho dne tedy celý tým sociálně aktivizační služby, včetně sociální pracovnice OSPOD, přišli do bytu na neohlášené šetření. Sabina byla nalezena v nepřítomném stavu intoxikace. V bytě bylo spatřeno více lidí, které v bytě evidentně bydleli, ačkoliv Sabina uvedla, že jsou zde pouze na návštěvě. Měli rozestláno na zemi a byly nalezeny i jejich osobní věci. Malý David byl zanedbaný, špinavý a v bytě byl nepořádek, zápach a chyběla část vybavení.

OSPOD v takovém případě jednal rychlým předběžným opatřením a umístil malého Davida do pěstounské péče. Naštěstí teta, která během svého života neměla žádné děti, byla ochotná si vzít Davida do péče také. Se Sabinou byla rozvázána podnájemní smlouva a smlouva o poskytování sociálně aktivizační služby a do určité doby jí bylo nakázáno vystěhování. Kauce jí vrácená nebyla, finance byly použity na pokrytí škod, které během svého pobytu způsobila.

Závěr

Sabina byla přijata jako mladá maminka, které byla poskytnuta šance na nápravu jejího života. Nikdy sama nebydlela, proto vyžadovala komplexní podporu v základních dovednostech. Neorientovala se v dávkovém systému a potřebovala pomoci s financemi. Sabina měla dostudovanou střední školu a byla poměrně inteligentní. Ve spoustě ohledech tak byla samostatná a učenlivá.

Její problémem byla vždy inklinace k rizikovým partám, skrz které se dostávala k drogám. Práce se závislými je velmi těžká a abstinovat musí chtít především oni sami. Sabině byla s největší pravděpodobností velmi brzy poskytnuta volnost, se kterou neuměla pracovat. Ve svých 21 letech přišla o druhé dítě a bude muset vynaložit velké úsilí, aby jí děti do péče byly navraceny.

Prognóza: Klientka potřebuje komplexní léčbu závislosti a projít celým cyklem, tedy od detoxifikaci, pobyt na lůžkovém oddělení a následnou doléčovací léčbu. Pokud by tento proces absolvovala a našla by si bydlení, bylo by možné získat po čase děti zpět do své péče.

Klientka by však musela plně spolupracovat s OSPOD a prokázat dlouhodobou spoluprací, že nebude pokračovat v užívání drog, zejména skrze návštěvu doléčovacího programu a pravidelné testování na přítomnost omamných látek v moči.

3.2.3 Kazuistika 3

Klientka: Lucie P.

Počet dětí ve vlastní péči: dcera Anita (1 rok)

Počet dětí celkově: 7

Věk: 37 let

Vzdělání: základní

Zaměstnání: na rodičovské dovolené

Popis výchozí situace

Lucie pochází z velké rodiny, sama má 7 sourozenců. Základní školu navštěvovala se synem jejích sousedů, Ivanem. Už v dětství se do sebe zamilovali a později se stali partnery. Již jako patnáctiletá Lucie poprvé otěhotněla. V bytě s matkou a se sourozenci bydlet nechtěla, tak se s Ivanem přestěhovali na ubytovnu. Narodil se jim prvorozený syn Lukáš. Pan Ivan si dlouhou dobu držel práci a mladé rodině se dařilo. Později Lucie znovu otěhotněla a bylo jasné, že jim jeden pokoj na ubytovně stačit nebude. Přestěhovali se do menšího domku za Prahou, kde nájem hradili z výplaty pana Ivana, z dávek hmotné nouze a z příležitostných půjček u nebankovních společností na Luciino jméno. Jelikož oba pocházejí z velké rodiny, nebylo překvapení, že měla paní Lucie další čtyři děti. Dohromady jich tedy v domě žilo osm.

Když byly nejstarší dvě děti ve školním věku, dostala se rodina do spolupráce s OSPOD. Děti měly problém se školní docházkou. Lucie i Ivan mají základní vzdělání a ví, že to v životě jde i bez škol, proto tedy vzdělávání svých dětí nepřikládali moc velkou váhu. V té době přišel pan Ivan o práci a nepodařilo se mu delší čas najít novou. Z důvodu absence dětí ve školním i předškolním vzdělávání byla rodině udělena sankce ze strany ÚP a byly jim odejmuty dávky hmotné nouze. Rodina neměla z čeho hradit nájem. Situace se vyhroutil tak, že měli skončit na ulici, jelikož skoro žádný azylový dům není schopen přijmout tak velkou rodinu. Děti byly na základě dohody umístěny k babičce – mamince paní Lucie. Lucie a Ivan skončili na ulici, nějakou dobu bydleli ve squattu (obydlený opuštěný objekt). I když oba uvádějí, že nikdy nepili alkohol ani neužívali drogy, bylo i tak těžké, chvílemi až nemožné, dostat se ze dna. Situaci se

rozhodli řešit ve chvíli, kdy paní Lucie zjistila, že je znovu těhotná. Vyhledala tedy pomoc azylového domu. Přijata však mohla být sama s dítětem, bez Ivana, který slíbil, že se zatím pokusí vydělat nějaké peníze.

Intervence v azylovém domě

Paní Lucie nastoupila do azylového domu rovnou z dětského centra, kde po porodu vyčkávala na uvolnění bytu. Malá Anita byla sedmým dítětem Lucie a matka proto s výchovou a základní výbavou pro dítě pomoci nepotřebovala. Lucie žila v domě, ve kterém obstarávala celou domácnost i rodinu sama, takže s vedením domácnosti také pomoci nepotřebovala. Již od první chvíle bylo zaměstnancům azylového domu patrné, že je velmi čistotná. Nejvíce Lucii chyběl její partner, který byl skoro celý život její velkou oporou, a odloučení od něj špatně snášela. S klíčovou sociální pracovnící se tedy dohodly na prozatímních pravidelných návštěvách pana Ivana, jejichž intervaly by časem mohly být zesíleny.

Dalším důležitým bodem spolupráce bylo řešení Lucieiny minulosti, respektive dluhů, které si za svůj život vytvořila. Lucie dlužila poměrně vysokou částku na výživném, na zdravotním pojištění, za jízdné, za telefonní paušály a nebankovním společností. Ze začátku byl poměrně obtížný úkol celou její dlužnou situaci zmapovat.

V rámci individuálního plánu byly zvoleny následující body:

- a) Řádné placení výživného na děti
- b) Vyřízení potřebných dávek
- c) Zmapování dlužné situace
- d) Zjištění dostupných možností při řešení dlužné situace
- e) Podpora partnera při hledání zaměstnání

Ačkoliv musela Lucie platit poměrně vysoké výživné, její výhodou bylo, že pěstounka je její maminka, se kterou se vždy dalo domluvit. Během pobytu se klientka o zdravotní stav a prospěch dětí zajímala a pravidelně je navštěvovala

Se sociální pracovnící zjistila, že její dlužná částka je v řádu několika milionů. Místo splácení se tedy začala soustředit spíše na šetření financí. Prioritou pro ní bylo splácení výživného, ukládání do úschovy a příležitostně pomáhala i panu Ivanovi. Paní Lucie byla poměrně skromná, sama uvedla, že se této vlastnosti naučila během pobytu na ulici.

Nejvíce však Lucie strádala bez pana Ivana. S klíčovou sociální pracovnící a s ředitelkou zařízení se tedy dohodly na udělení výjimky a na povolení pobytu pana Ivana

v azylovém domě. Podmínkou však bylo, aby měl stabilní zaměstnání. Sociální pracovnice mu tedy pomohla s hledáním a po nějaké době se pan Ivan mohl nastěhovat.

V době, kdy se uvolnil tréninkový byt, bylo o rodině uvažováno jako o schopné a samostatné jednotce. Díky zaměstnání pana Ivana měli také docela dost našetřeno. Potřebovali však ještě nějaký čas ke stabilizaci, než si budou plně schopni najít vlastní byt.

Intervence v tréninkovém bytě

Lucie a Ivan se v novém bytě poměrně rychle a hezky zabydleli. Vzhledem k dluhům na energetice a u dodavatele plynu si nemohli napsat smlouvu na dodávku energie na své jméno. Klíčová sociální pracovnice ujednala s vedením azylového domu, aby byly výjimečně výše zmíněné komodity ponechány na jméno azylového domu. Klíčová pracovnice věděla, že se na Lucii v tomto ohledu bude moci spolehnout.

Pan Ivan stále chodil do zaměstnání a také si požádal o insolvenční, jelikož bylo zjištěno, že i on má spoustu exekucí z minulosti. Ze mzdy mu tedy byla odečtena poměrně vysoká částka, ale na druhou stranu si pan Ivan uvědomoval, že za pět let bude oddlužený, ačkoliv zprvu uvažoval o tom, že své dluhy řešit nebude a že bude pracovat „na černo“.

Matka paní Lucie začala řešit výchovné problémy s nejstarším synem Lukášem, který v té době vstupoval do puberty. Paní Lucie se svěřila, že by syna ráda dostala zpátky do své péče. Byla si sice vědoma, že školní docházku syna zanedbala, ale podle jejího názoru by aktuální výchovu zvládla lépe. Uvědomovala si generační rozdíl mezi babičkou a vnukem, a také si byla jistá, že synovi chybí pevná otcova ruka.

Klíčová sociální pracovnice byla ochotná jí s tímto požadavkem pomoci. Byla tedy zahájena intenzivní spolupráce s OSPOD, který prováděl pravidelné návštěvy v místě bydliště rodiny a chod domácnosti pravidelně monitoroval. Po poměrně dlouhém maratonu intenzivní spolupráce se podařilo, aby byl syn Lukáš navrácen k Lucii a Ivanovi. Klíčová sociální pracovnice nastavila nový individuální plán, který byl zaměřený převážně na výchovu Lukáše, neboť základní škola nahlašovala jeho drzé chování, experimenty s marihuanou a záškoláctví. Lucie spolupracovala s kurátorem pro mladistvé a situaci intenzivně řešila. Pracovnice v sociálních službách pak Lukáše doučovala a doháněla s ním učivo, které zameškal kvůli absenci.

Klíčová sociální pracovnice požádala s rodinou o sociální byt městské části. Ta byla zamítnuta, tak rodina požádala o sociální byt MHMP. Bytová komise jejich žádosti vyhovět chtěla, ale vyřízení všech formálních náležitostí mělo trvat ještě asi tři měsíce. Bohužel rodině končila smlouva v tréninkovém bytě, tak musela sociální pracovnice pomoci rodině sehnat

nějaký jiný azylový dům. Od bytové komise měla vyjádření o zařazení rodiny mezi čekatele na sociální byt a příslib, že pokud vše dobře půjde, bude rodině do tří měsíců přidělen byt. V takovém případě bylo přijetí do azylového domu snadné.

Závěr

Lucie byla přijata jako starší matka, která měla s výchovou dětí a s vedením domácnosti značné zkušenosti. Vymykala se tedy ostatním klientkám v azylovém domě, které byly typické svou mladickou nezkušeností. Na druhou stranu měla spoustu problémů, které si přivodila v minulosti.

Obdivuhodný byl vztah s panem Ivanem, se kterým Lucie prožívala všechny své životní radosti i strasti. Je to její životní partner a otec všech dětí. I přes prvotní zanedbání docházky se dá říci, že to jsou dobří rodiče.

V následujících třech měsících bude posouzeno, zda je rodina opravdu vhodná na umístění do sociálního bytu MHMP. Pan Ivan si tedy musí udržet práci a paní Lucie bude muset nadále spolupracovat se základní školou a splácet výživné.

Prognóza: Rodina je schopna samostatného bydlení. Pokud budou nadále plnit podmínky pro přidělení bytu MHMP, neměl by být problém s jejich ubytováním.

3.3 Shrnutí

Na výše zmíněných kazuistikách jsem prezentovala postup sociální práce vykonávaný při řešení nepříznivé sociální situace klientek azylového domu. Ve druhé části příkladu jsem popsala, jakým způsobem se s nimi pracovalo v tréninkovém bytě. Jak již bylo zmíněno, klientky tréninkových bytů musí vykazovat značnou schopnost samostatně fungovat. Pomoc, která je jim poskytnuta, je zaměřena převážně na jejich budoucí fungování po ukončení sociálně aktivizační služby.

Pro lepší variabilitu jsem zvolila klientky, které pochází z různého sociálního prostředí, různých věkových kategorií a s různým množstvím zkušeností. Dvě ze tří maminek byly poměrně mladé a neměly zkušenosti s vedením domácnosti. Třetí maminka byla starší, měla spoustu dětí a s vedením domácnosti neměla problém. Tato skutečnost se projevila při tvorbě individuálního plánu a při celkové spolupráci. Co se týče původu klientek, jedna pocházela z nepříznivého sociálního prostředí, vyrůstala v ubytovnách a sociálních bytech městské části. Druhá maminka sice pocházela ze sociálního prostředí vhodného, ale část svého života zažila na ulici, stejně jako maminka třetí. V jednotlivých příkladech také uvádím maminky s menším počtem dětí i maminku vícedětnou. U dvou klientek partner figuruje, u jedné nikoliv.

Ve svém shrnutí bych se ráda podívala, jak byly oblasti pomoci, popsané ve druhé kapitole, nápomocné klientkám tréninkového bytu a zda a jak vedly k jejich osamostatnění.

Pomoc při hledání následného bydlení: Hledání následného bydlení je pro klienty tréninkového bytu bodem nejdůležitějším. Bydlení je nutné a žádané pro všechny členy naší společnosti. S bydlením v nevyhovujících podmínkách je spojeno i mnoho dalších problémů týkajících se sociálního vyloučení.

Za prvé bývají klienti tréninkového bytu kvůli příslušnosti k etnické menšině ze strany pronajímatelů diskriminováni, především pokud má pronajímatel špatné zkušenosti s ubytováním jiné rodiny stejné etnické menšiny.

Za druhé rodinám často chybí finance na to, aby v rámci první platby zaplatili kauci, která může být až ve výši tří nájmů, případně provizi a první nájem. Pomoc mohou klienti dostat ze strany státu, skrze dávku mimořádná okamžitá pomoc v rámci hmotné nouze, případně darem od nadace, ale k tomu je nejdříve potřeba mít takzvanou smlouvu o smlouvě budoucí a mít dobře nastartovanou spolupráci s pronajímatelem. Ve chvíli, kdy však pronajímatel zjistí,

že jeho budoucí nájemník bude hradit nájemné převážně z dávek, může z navazující spolupráce odstoupit ze strachu, že osoba nebude řádně platit.

A za třetí nemají klienti tréninkového bytu dostatečně vštípené základní návyky nutné k udržení vlastního bydlení. Zapomínají na termíny měsíční splatnosti nájmu, neudržují dobré vztahy se sousedy a nemají zkušenosti s tím, co všechno obnáší samostatné bydlení. Toho může v některých případech zneužít i sám pronajímatel a může svému nájemníkovi připravit nevyhovující podmínky doložené platnou smlouvou, kterou sice nájemník podepíše, ale neuvědomí si nevýhody ze smlouvy vyplývající.

Nalezení vhodného následného bydlení bylo zahrnuto v individuálním plánu všech tří klientek, které jsem představila ve třetí kapitole své práce. Výborných výsledků dosáhla první rodina, které se podařilo získat sociální byt MHMP. To se podařilo téměř i u třetí rodiny, u které se však prodloužila čekací doba na přidělení bytu.

Systém prostupného bydlení je tedy podle mého názoru dobrý systém, jak klientům k samostatnému bydlení pomoci. Z praxe je ale patrné, že lhůty přidělení sociálního bytu bývají dlouhé, i nad původní očekávání MPSV. Bytů není tolik, aby mohly být pokryty žádosti všech potřebných občanů. Osobně doufám, že se systém zabydlování občanů ohrožených sociálním vyloučením zlepší a celková dostupnost bytů bude lepší díky osvětě pronajímatelů.

Pomoc s výchovou a vzděláváním dětí: Sociální pracovník pomáhá rodině s výchovou a vzděláváním dětí, ať už se jedná o rodinu s osamocným rodičem, nebo o rodinu, která má oba dospělé členy rodiny. Klienti tréninkového bytu pochází z prostředí, ve kterých nebyly adekvátní podmínky pro výchovu dětí. Sami vyrůstali v rodině, kde jejich vzdělání a péče mohla být zanedbána. Úkol sociálního pracovníka je především v tom, aby dohlédl na řádnou výchovu dětí, tedy aby podstoupily všechna nutná lékařská vyšetření, aby plnily školní a předškolní docházku a aby žily ve vyhovujících podmínkách. Ke spolupráci může sociální pracovník využít pomoci dalších odborníků, jako je lékař, pedagog, speciální pedagog a sociální pracovník OSPOD.

Nejtěžším úkolem bývá boj s naučenými zvyky a modely chování, které si klienti odnáší ze své primární rodiny a které nemusí být v souladu se stanovenými pravidly řádné výchovy. Například v případě, že má klient pouze základní vzdělání a do vzdělávání ho jeho rodiče nemotivovali, má tendenci podobný model chování opakovat. Podle mého názoru podpůrná doba trvání smlouvy o poskytování sociálně aktivizační služby v rámci tréninkového bydlení nemůže stačit na to, aby si klienti vštíplili nové vzorce chování. V případě vzdělávání a výchovy

děti je v případě špatného modelu potřeba dlouhodobé spolupráce OSPOD s pedagogem, případně s jinou organizací poskytující sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi.

Pomoc s výchovou a vzděláváním dětí byla zahrnuta u všech tří maminek. Proces a forma spolupráce se však lišila vzhledem k individuálním potřebám maminek i dětí.

Pomoc při hledání zaměstnání: Sociální pracovník se začíná orientovat v klientčinych pracovních zkušenostech již během úvodních konzultací. Za prvé s ní vytváří podrobnou anamnézu a za druhé řeší, jaké dávky státní sociální podpory a dávek o pomoci v hmotné nouzi pro ni budou vhodné. Vzhledem k nízkému věku děti bývají maminky často na rodičovské dovolené a nemohou si dovolit chodit do zaměstnání, proto pomoc v této oblasti probíhá pouze osvětou.

Podle mého názoru chybí v systému prostor pro vzdělávání nebo možný přivýdělek klientek. Jsou to většinou samoživitelky, celý den pečují o nezletilé dítě, nebo děti a mnohdy nemají nikoho, komu by své ratolesti alespoň na chvíli svěřily. Nemohou se tedy účastnit žádného vzdělávacího kurzu, anebo alespoň zčásti nahradit chybějící článek rodiny po stránce ekonomické. Po ukončení rodičovské dovolené jim chybí pracovní dovednosti i vzdělání. Řešením by mohly být akreditované vzdělávací kurzy chystané přímo v zařízeních, případně lepší dostupnost dětských skupin.

Situace je jiná v případě ubytování partnera klientky, který musí prokázat, že je rodině nápomocný, především ekonomicky. Sociální pracovník mu pomáhá při registraci na ÚP a v případě, že má nárok na podporu v nezaměstnanosti, mu pomáhá s vyřízením žádosti. Následně ho doprovází ve chvíli, kdy si hledá zaměstnání a v případě úspěšného nalezení práce ho motivuje k pravidelnému plnění pracovní povinnosti. Bohužel je nutné na závěr dodat, že klienti bývají diskriminováni na základě barvy pleti, ačkoliv je to v rozporu s jejich právy.

Tento bod vidím jako důležitý především v motivaci klientů, aby se neschylovali k práci „na černo“, která pro ně může být zprvu lákavá, nýbrž aby si alespoň v rámci pobytu v tréninkovém bytě zvykli na běžný pracovní režim, který zvládá většinová společnost. Motivace a pomoc v této oblasti proběhly v případě první a třetí rodiny, do nichž byl zapojen partner.

Pomoc při orientaci v dávkovém systému: Sociální pracovník zjišťuje již v rámci prvního kontaktu s klientem, jaké jsou jeho platební možnosti. Klientky bývají na mateřské dovolené a čerpají tak dávky státní sociální podpory, na který mají ze zákona nárok, tedy

rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. Jelikož se jedná o matky samoživitelky, jejichž příjem na bydlení v samostatné bytové jednotce nestačí, dokládá jejich finanční příjem hmotná nouze.

Cílem je klientky naučit to, aby nebyly závislé na dávkovém systému, což se vždy nepodaří. I po přechodu z tréninkového bytu například do bytu sociálního pokračují v čerpání dávek. Nemají totiž jinou možnost výdělků. Vzhledem ke změně smluvního vztahu (místo podnájemní smlouvy mají smlouvu nájemní) se mění také pilíř, ze kterého dávky čerpají. Při podpisu nájemní smlouvy mohou žádat o příspěvek na bydlení v rámci státní sociální podpory. Za úspěch pak sociální pracovník může považovat to, že jsou klienti schopni dávky si sami obstarat a ví, na který úřad se mají obrátit.

Matky samoživitelky, které jsou na rodičovské dovolené, obvykle nemají jinou možnost, než čerpat finance z dávkového systému. Sociální pracovníci se pokouší situaci změnit hlavně v případě zapojení do chodu domácnosti partnera, ačkoliv oba partneři v našich příkladech byli před nástupem do tréninkového bytu také příjemci dávek.

Podle mého názoru je dávkový systém nastaven tak, že klienty nemotivuje, aby pracovali na smlouvu, hlavně tedy v případech, kdy jsou klienti zadluženi. Příjem z dávek tak pro ně vyjde prakticky na stejno, jako kdyby chodili do zaměstnání a exekutor jim po srážkách ze mzdy nechával pouze životní minimum rodiny. Vzhledem k těmto skutečnostem mám pro rozhodnutí klientů na jednu stranu pochopení. Úkolem sociálních pracovníků je pak poučit klienty o výhodách zaměstnání, čehož šlo u výše zmíněných klientek dosáhnout skrze partnera, kterému byla platná pracovní smlouva dána podmínkou.

Na základě svých zkušeností musím konstatovat, že žádost o některé dávky může klienty velmi stigmatizovat. Klient k žádosti o dávky dokládá výši příjmů, která musí být stvrzena zaměstnavatelem a také potvrzení o studiu v případě, že nějaké z jeho dětí studuje. Klient také dokládá informace o obývaném prostoru, potvrzené pronajímatelem. Všechny uvedené náležitosti musí být stvrzeny na konkrétním formuláři ÚP, který má v hlavičce informaci, že tiskopis slouží jako příloha k vyřízení dávek hmotné nouze. Podle mého názoru není nutné, aby široké okolí klienta vědělo o jeho čerpání dávek.

Domnívám se, že problematika dávkového systému je velmi složitá, komplexní a vyžadovala by si samostatnou bakalářskou práci. Jsem nicméně názoru, že dávkový systém je nastaven tak, že klienty demotivuje, aby pracovali na smlouvu, hlavně tedy v případech, kdy jsou klienti zadluženi. Příjem z dávek tak pro ně vyjde prakticky na stejno, jako kdyby chodili do zaměstnání a exekutor jim po srážkách ze mzdy nechával pouze životní minimum rodiny.

Na druhé straně nelze přehlédnout, že čerpání dávek preventivně zabraňuje například zanedbávání školní docházky u dětí klientů, jak jsme mohli vidět na příkladu třetí rodiny, které

byly odejmuty dávky za zanedbávání školní docházky dětí, rodina neměla z čeho platit nájem, byly ji odebrány děti a rodina skončila na ulici. Je třeba si uvědomit, že nad některými osudy klientů mají pracovníci ÚP neuvěřitelnou moc

Úkolem sociálních pracovníků je ale poučit klienty o výhodách zaměstnání, čehož šlo u výše zmíněných klientek dosáhnout skrze partnera, kterému byla platná pracovní smlouva dána podmínkou.

Pomoc při řešení dluhové problematiky: Pro klienty tréninkového bytu je někdy nemyslitelné, že by své dluhy splatili. Velmi často se ani neorientují kolik, a kde dluží, jelikož před nástupem do tréninkového bytu nebyl nikdo, kdo by jim s procesem pomohl. Také mívají strach ze zjištění finální částky, což je z psychologického hlediska pochopitelné. Mnohdy také neví, jaké jsou možnosti splácení dluhů a že existují možnosti oddlužení a nadace, které klientům v nepříznivé sociální situaci se splácením pomáhají, dokonce i formou splacení části dluhu.

Matky na rodičovské dovolené neměly v našem příkladu možnost splácet dluhy. Povedlo se to u druhé maminky, které se splácením pomohl soukromý dárcce. Podmínky darování financí skrze nadaci jsou však poměrně přísné, a pokud je dluh příliš vysoký, nepodaří se tento institut využít. Žádost o insolvenční ochranu mohli podat pouze partneři klientek, kteří byli zaměstnaní.

Z výše zmíněného je patrné, že hledání zaměstnání, splácení dluhů a čerpání dávek je velice provázaný systém. Z důvodu jeho neznalosti se pak klienti dostávají do začarovaného kruhu, kdy čerpají dávky a pracují „na černo“, mezi tím, co se jejich dluhy prohlubují.

Do budoucna si myslím, že by bylo dobré zmírnit vymáhání exekucí tak, aby byli klienti stimulováni ke splácení svých závazků.

O dalším vývoji klientek po ukončení pobytu v tréninkovém bytě nemají sociální pracovníci většinou žádné další ověřené informace, jelikož ukončením smlouvy je oficiálně ukončena také spolupráce. Někdy proběhne kontakt s bývalými klientkami, když volají, děkují a chtějí se pochlubit svým novým životem. Někdy se bohužel objevují jako opětovné žadatelky o azylový dům. Z výše zmíněných maminek existuje zpráva pouze o Sabině, že na ulici porodila třetí dítě, které jí bylo také odejmuto z péče. Stále se drží nevyhovující a problematické party a existuje dle mého názoru malá pravděpodobnost, že jí budou děti někdy vráceny, jelikož neprojevuje o ně žádný zájem a nehradí výživné.

Závěr

Závěrem bych ráda shrnula svou bakalářskou práci. Tématem mé práce byly Možnosti tréninkového bydlení pro klientky azylového domu a cílem práce bylo představit možnosti tréninkového bydlení pro klientky azylového domu jako podporu na cestě k jejich osamostatnění.

V první kapitole jsem se věnovala azylovým domům a procesu sociální práce v nich. Tato kapitola byla důležitá pro to, abych nastínila začátek spolupráce s klientkami tréninkového bytu.

Pro mnohé klientky, které například pochází z prostředí ubytoven, může být povinná spolupráce se sociálním pracovníkem azylového domu první zkušeností tohoto typu. Učí se zde návykům, které po nich v rámci jejich předchozího ubytování nikdo nepožadoval. Sociální pracovník musí reagovat na jejich potřeby a koordinovat spolupráci v kontextu s jejich nedostatky. Vztah se sociálním pracovníkem pobytové sociální služby je mnohem intenzivnější a měl by být také důvěrnější, než vztah klienta a sociálního pracovníka terénní služby. Klientky azylového domu si také zvykají na dodržování domácího řádu, což pro ně může být nápomocné při dalším pobytu v jiném prostředí. Postupně si zvykají na režim, ve kterém se po nich vyžaduje, aby například hradily nájem a který by pro ně v rámci budoucího bydlení měl být automatický. Příprava na další stupeň, tedy tréninkové bydlení, začíná právě v azylovém domě.

Ve druhé kapitole jsem se věnovala tématu tréninkového bydlení, které je součástí dostupného bydlení. Téma pro mě bylo zajímavé především z důvodu, že se s otázkou bydlení potýkám se svými klienty denně v rámci výkonu vlastního povolání.

V praxi se ukazuje, že na formu samostatného bydlení nejsou někteří klienti připraveni a nezvládají ji. Tréninkové bydlení tedy pomáhá v krátkém časovém úseku klientům s přípravou na jejich budoucí osamostatnění. Sociální pracovníci je podporují, ačkoliv jejich dohled není tak intenzivní, jako v azylovém domě. Je to forma bydlení, ve které mají klienti samostatnost, ale také příslib podání záchranného lana a ví, že na řešení jejich situace nejsou zcela sami.

Oblasti pomoci, kterými se zabývám ve druhé kapitole, jsou podle mého názoru základními oblastmi pro samostatné fungování v dnešní společnosti. Je tedy nesmírně důležité, aby sociální pracovník zmapoval kompetence klientů v jednotlivých oblastech, a aby jim pomohl a namotivoval je ke správnému fungování.

Sociální pracovník, který pracuje s klienty tréninkového bytu má podle mého názoru možnosti vést klienty k osamostatnění, pozorovat proces spolupráce v přirozeném prostředí,

tedy v bytové jednotce, která není přímo součástí sociální služby a tudíž nepůsobí na klienty institucionálně.

Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na jedno konkrétní zařízení v Praze, na azylový dům Kolpingův dům, který nabízí svým klientkám možnost tréninkového bydlení. Oproti sociální práci v azylovém domě není spolupráce tak intenzivní. Může se stát, že nějakým klientům tento druh nové svobody nevyhovuje, tedy že na něj ještě nejsou připraveni. Jsou rodiny, které jsou již po pár měsících v azylovém domě schopny žít samostatně a nemusí projít celým systémem dostupného bydlení. Jiné rodiny se neosamostatní ani po absolvování delšího pobytu v azylovém domě a jejich příběh pokračuje v dalších azylových domech. V této práci jsem popisovala rodiny, které po absolvování pobytu v azylovém domě stále nebyly schopny najít si bydlení samy, ale byla jim poskytnuta šance v rámci výše popsaného systému dostupného bydlení s menší podporou.

V závěru své práce hodnotím, jaký přínos mají pro klientky tréninkového bytu oblasti podpory, které poskytuje sociální pracovník v rámci sociálně aktivizační služby. Zaměřila jsem se především na důležitost jednotlivých možností pomoci. V mém shrnutí se ukázalo, že jedna oblast je vždy propojena s oblastí druhou, a že se jedná o velmi provázaný soubor problémů klienta, které je nutné řešit komplexně. Při řešení nepříznivé sociální situace klientů shledávám určité nedostatky ze strany společnosti, které se svým přístupem a v práci popsanými aktivitami snaží sociální pracovníci zmírňovat.

Seznam použitých zdrojů

BEDNÁŘOVÁ Z. a kol. *Domácí násilí. Zkušenosti z poskytování sociální a terapeutické pomoci ohroženým osobám.* Praha: ACORUS. 2009. ISBN 978-80-254-5422-0.

BECHYŇOVÁ V.; KONVIČKOVÁ M. *Sanace rodiny.* 1. Vydání. Praha: PORTÁL. 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.

BICKOVÁ L. a kol. *Individuální plánování a role klíčového sociálního pracovníka v sociálních službách.* 1. Vydání. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky. 2011. ISBN 978-80-904668-1-4.

CONWAYOVÁ H. *Domácí násilí. Příručka pro současné i potenciální oběti.* 1. Vydání. Praha: ALBATROS. 2007. ISBN 978-80-00-01550-7.

ČÁMSKÝ P.; SEMBDNER J.; KRUTILOVÁ D. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi.* 1. Vydání. Praha: PORTÁL. 2011. ISBN 978-80-262-0027-7.

ČELEDOVÁ L.; ČEVELA R. *Laskavý průvodce po sociálních dávkách.* 1. Vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum. Univerzita Karlova. 2019. ISBN 978-80-246-4410-3.

KAJANOVÁ A. *Sociální patologie, vybrané kapitoly.* 1. Vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta. 2014. ISBN 978-80-7394-449-0.

KREBS V. a kol. *Sociální politika.* 6. Vydání. Praha: Wolters Kluwer. 2015. ISBN 978-80-7478-921-2

MATOUŠEK O.; PAZLAROVÁ H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny.* 1. Vydání. Praha: PORTÁL. 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.

MATOUŠEK O. a kol. *Metody a řízení sociální práce.* 1. Vydání. Praha: PORTÁL. 2003. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK O. *Slovník sociální práce*. 2. Vydání. Praha: PORTÁL. 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK O. a kol. *Sociální služby*. 1. Vydání. Praha: PORTÁL. 2007. ISBN 978-80-7367-310-9

MATOUŠEK O. a kol. *Sociální práce v praxi*. 2. Vydání. Praha: PORTÁL. 2010. ISBN 978-80-7367-818-0.

PRESLOVÁ I. A kol. *Manuál práce s dětmi drogově závislých klientů*. Praha: SANANIM. 2011. ISBN 978-80-9045361-6.

SMRČKA, Luboš. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-199-4.

SNOPEK J.; MATOUŠEK R., *Agentura pro sociální začleňování: Metodika, Prostupné bydlení* 2014. ISBN: 978-80-7440-113-8

ŠEVČÍK D.; ŠPATENKOVÁ N. a kol. *Domácí násilí*. 1. Vydání. Praha: PORTÁL. 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.

TOMEŠ I. *Obory sociální politiky*. 1. Vydání. Praha: PORTÁL. 2011. ISBN 978-80-7367-868-5.

VRTIŠKOVÁ M. *Teorie a metody sociální práce I*. 1. Vydání. Brno: TRIBUN EU. 2009. ISBN 978-80-7399-877-6.

Informační brožura: dluhová problematika ČLOVĚK V TÍSNI, 2007. ISBN: 978-80-86961-28-6.

Použité internetové zdroje

Člověk v tísní [online]. Praha: Insolvence, posl. úpravy 12. 03. 2009 [cit. 2021-03-15]. Dostupné na WWW: <<https://www.clovekvtisni.cz/potrebuji-pomoci>>.

Kolpingova rodina [online]. Praha: Kolpingův dům, posl. úpravy 11. 11. 2020 [cit. 2021-03-15]. Dostupné na WWW: <http://www.kolpingpraha.cz/data/vyrocní_zprava_2019.pdf>.

Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025 [online]. Praha: MPSV ČR, posl. úpravy 6. 7. 2016 [cit. 2021-03-15]. Dostupné na WWW: <http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Koncepce_socialniho_bydleni_CR_2015-2025.pdf>

Sociální bydlení [online]. Praha: MPSV ČR, posl. úpravy 01. 08. 2020 [cit. 2021-03-15]. Dostupné na WWW: <<http://socialnibydeni.mpsv.cz/cs/>>.

Použité zákony

Vyhláška č. 505/2006 Sb., ve znění platném k 29.11.2006.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 14.3.2006.

Seznam zkratk

ČR – Česká republika

ČSSZ – Česká správa sociálního zabezpečení

MHMP – Magistrát hlavního města Prahy

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

OFRSB - Obecní fond rozvoje sociálního bydlení

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

ÚP – Úřad práce ČR

Abstrakt

HLAVÁČKOVÁ T. *Možnosti tréninkového bydlení pro klientky azylového domu*. České Budějovice 2021. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra oddělení praxe. Vedoucí práce M. Ehrlichová.

Klíčová slova: azylový dům, sociální vyloučení, matky samoživitelky, přístupné bydlení, tréninkové bydlení, sociální práce, individuální plán, klíčový pracovník, sociální bydlení, sociálně aktivizační služba

Práce se zabývá možnostmi pomoci pro klientky tréninkového bydlení, které před tím absolvovaly pobyt v azylovém domě pro matky s dětmi. Cílem je zhodnocení procesu podpory v tréninkovém bytě a prezentace zjištěných postupů na jednotlivých kazuistikách.

První část práce je zaměřena na sociální práci v azylových domech a její cíle, jelikož je azylové bydlení výchozím bodem klientek v tréninkovém bytě. Druhá část práce se zabývá sociální prací vykonávanou v tréninkových bytech a oblastmi podpory, které tato služba nabízí. Celý proces je prezentován ve třetí části práce na příkladu konkrétní organizace a kazuistikách tří klientek.

V závěru práce jsou zhodnoceny možnosti podpory klientek v rámci tréninkového bydlení. Příklady spolupráce s klientkami jsou shrnuty a jednotlivé oblasti podpory jsou z praktického hlediska reflektovány.

Abstract

Possibilities of house training for clients in an asylum house

Keywords: asylum house, social exclusion, single mothers, permeable housing, training housing, social work, individual plan, key worker, social housing, social activation service

This work is dealing with the possibility to support the clients of the training housing who used to stay before in the asylum house for mothers with the children. The aim of the work is to evaluate the process of support in the training houses and presentation of the discovered processes on the individual cases.

The first part is focused on the aspects of social works in the reception centers and their targets because the asylum housing is starting point for the female clients of training housing.

The second part is dealing with the social works performed in training houses and areas of support connected with this service.

The whole process is summarized, presented, and explained in the third part by an example of the specific organization and respective cases of three female clients.

In conclusion the possibilities of support of the female clients in the area of training housing are evaluated. The examples of the cooperation with female clients have been summarized and the individual areas of support have been reflected from the practical point of view.